

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

ПРАВИТЕЛЬСТВЭ ТЕЛЕГРАММЭХЭР

Льытэныгъэ зыфэсшырэ Аслъан Кытэ ыкьор!

Хэгъэгум иухъумакло и Мафэ фэшI сыпфэгущIо. Урысыем итарихъ лыхъужъ нэкIубгъуабэ кыххэфэ. Хэгъэгум иухъумаклохэм ижыкIэ кышщегъэжыгъэу тиобществэ лытэ-ныгъэ ин щафашIы. Дзэ кыулыкъур цыф лъэшхэм, зигухэлъ фэ-шпыпкъэхэм япшгъэрыл лъапIэу ренэу алытэщтыгъэ.

Непэ анахъу дгъэлаплэхэрэр, зигугъу тшIыхэрэр дзэ хэбзэ шIагъоу тилэхэр къэзыухъумэхэрэр, ахэм хэхъоныгъэ афэзышIыхэрэр, патриотизмэр, Родинэм фэлэжъэгъэныр пстэу-ми апэ зышIыхэрэр ары.

Псауныгъэ пытэ уилэнэу, шIоу щылэр кыбдэхъунэу сыпфэлъало.

В. ПУТИН

Льытэныгъэ зыфэсшырэ Аслъан Кытэ ыкьор!

Хэгъэгум иухъумакло и Мафэ фэшI сыпфэгущIо. Мамырныгъэм, зыпкъытыныгъэм, Урысыем ыкIи ащ щыпсэхэрэм ящылэкIэшIу афэлэжъэрэ пстэуми ар ямэфэкI.

О, Io хэлъэп, ащ фэдэ цыфхэм уащыщ. Псауныгъэ пытэ, щылэкIэшIу уилэнэу, ублэплэшIу пстэуми гъэхъагъэхэр ащыпшIынхэу пфэсэлэ.

В. ЗУБКОВ

Льытэныгъэ зыфэсшырэ Аслъан Кытэ ыкьор!

Урысые Федерацием хэдынхэмкIэ и Гупчэ комиссие ыцIэкIэ Хэгъэгум иухъумакло и Мафэ фэшI сыпфэгущIо!

Урысыем итарихъ егъэшIэрэу кыххэнагъэх лIэуж пчъагъэмэ ялIыхъужыныгъэ, яблэнагъэ. Мы мэфэкI мафэм тичIыгу къэзы-ухъумэзэ зыпсэ зыгъэтIылыгъэ пстэуми лъхъанчэу шъхъащэ афэтэшIы.

Псауныгъэ пытэ, насып, щылэкIэшIу о пшъхъэкIи кыпппэб-лагъэхэми шъуилэнэу шъуфэсэлэ.

**УФ-м хэдынхэмкIэ и Гупчэ комиссие
итхъаматэу В. Е. ЧУРОВ**

Льытэныгъэ зыфэсшырэ Аслъан Кытэ ыкьор!

Сыгу кыыздеIэу Хэгъэгум иухъумакло и Мафэ фэшI сыпфэгущIо! Родинэм иухъумакло имэфэкI тыхэгъэгу итарихъ хэхъэгъэ анахъ охътэ хылылэ дэдэхэми тыхэгъэгогъухэм ялIэужыбэ зэкъуи-гъэуоштыгъэх. Мы зэпхыныгъэм ипытагъэ Урысыем шIулыгъоу фытиIэр тикIэлэщIыкIухэм алыгъдгъэлэсын зэрэтлэкIырым бэкIэ елытыгъэгъэщт.

Псауныгъэ пытэ, насып уилэнэу, Урысыем пае уилофшIэн гъэ-хъагъэхэр щыпшIынэу сыпфэлъало!

**Урысые Федерацием и Президент и Полномочнэ ЛыкIоу
Приволжскэ федеральнэ коим щылэ Г. РАПОТА**

Льытэныгъэ зыфэсшырэ Аслъан Кытэ ыкьор!

Хэгъэгум иухъумакло и Мафэ фэшI сыгу кыыздеIэу сыпфэгущIо. Хэгъэгум кыулыкъу фэзыхыгъэхэм ыкIи фэзыхыхэрэм, Урысы-ем идзэ ихэбзэ шIагъохэр лызыгъэкIуатэхэрэм, тыхэгъэгу ису-веренитет ыкIи илэпкъ фэдэхэр къэзыухъумэхэрэм ящытхъу мы мафэм тIэло!

Псауныгъэ пытэ, насып, щылэкIэ-псэукIэ дэгъу, мамыр щылэкIэ уилэнэу сыпфэлъало!

**Урысые Федерацием транспортымкIэ и министрэу
И. Е. ЛЕВИТИН**

КИНОФИЛЬМЭМ ИГЪЭУЦУН СОМЭ МИЛЛИОН 70-рэ ПЭIУХЪАЩТ

АР-м и Президентэу ТхьакIу-щынэ Аслъан Адыгеим итхакIо-хэм я Союз иправление итхъа-матэу, Адыгэ, Къэбэртгэ-Бэлъ-квар ыкIи Къэрэщэе-Щэрджэс республикэхэм янароднэ тхакIоу МэщбэшIэ Исхъакъ тыгъуасэ зэ-лукIэгъу дырилагъ. ТхакIом иро-манэу «Графиня Аиссе» зыфило-рэм тыхыгъэ кинофильмэу агъэ-уцущтым ипроект ахэр тегушы-лагъэх. ЗэлукIэгъум хэлэжыгъэх АР-м и Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат, министрэхэм я Кабинет хэтхэм ащыщхэр, АР-м и Президент и УпчIэжъэ-гъоу Дзыбэ Ким, нэмыкIхэр.

МэщбэшIэ Исхъакъ ипрои-ведение тыхыгъэ кинофильмэ агъэуцуным кызырэфэкIуа-гъэхэм кIэкIэу апэ шигъэгъо-загъэх. Ащ кызырIуагъэмкIэ, зэлашIэрэ тхакIоу Сергей Ми-хаалковымрэ ежыыррэ илэсыбэм зэныбджэгъуныгъэу азыфагу илыгъэм ыпкъ кыкIэу, тхакIор джыри псауэ «Графиня Аис-се» шIухъафтынэу ритыгъагъ. Сергей Михаалковыр ащ зеджэм, кинофильмэ гъэшIэгъон тепхын зэрэплэкIыштыр кыххыгъэ-щыгъагъ ыкIи блэкIыгъэ илэ-сым имэлылфэгъу мазэ филь-мэм игъэуцун пэлIухъащт мылыкIуагъэу хъунхэу Адыгеим, Къэбэртгэ-Бэлъквар ыкIи Къэрэщэе-Щэрджэс рес-публикэхэм я Президентхэм письмэхэр къафигъэхыгъагъ. Кинофильмэ серии 8 хъоу агъэ-уцущтэу ащ кышщелэ, пстэумкIи

пэлIухъащтыр сомэ миллион 70-рэ.

ТхьакIущынэ Аслъан романым тыхыгъэ кинофильмэ агъэуцунэу зэралуагъэм игуапэу зэрэдыри-гъаштэрэр кыххыгъэгъэщыгъ, мы Ioфым Къэбэртгэ-Бэлъквар Рес-публикэм и Президентрэ ежыыр-рэ зэрэтегушылагъэхэр, респу-бликищым зэтырагощэнышъ, ама-лэу ялэмкIэ ахыщэр къаугъои-нэу зэрэрахъухъагъэр кыIуагъ.

Кинофильмэ агъэуцумэ, ти-лэпкъэгъоу IэкIыб къэралыгъо 55-м ащыпсэхэрэмкIэ шIу-хъафтынышхо зэрэхъуштыр Дзыбэ Ким кыххыгъэгъэщыгъ, предприниматель нахъ лэары-хылоу республикэм исхэр кы-хагъэлэжъэнхэр игъоу ылэгъугъ. Джащ фэдэу УФ-м культурэмкIэ и Министерствэ кинемато-графиемкIэ и Агентствэ мы Io-фым илахъ кызырэхилъхъашъ-щтыр, лэпкъ зэфэшхъафхэм якультурэ икыгъэлэжъгъон пае хэушъхъафыкIыгъэу мылыкIу ащ зэригъэнафэрэр кыIуагъ АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм культурэмкIэ, спортымкIэ, СМИ-мкIэ ыкIи общественнэ организациехэм Ioф адэшIэ-гъэнымкIэ и Комитет итхъаматэу Евгений Садовым.

АР-м и Президент кинофиль-мэм игъэуцункIэ ахыщэм имы-закъоу, режиссерэу ащ Ioф дэ-зышIэщтми мэхъэнэ ин зэриIэр, произведением купкIэу хэлъыр икъоу ащ кыгурымIoмэ, зы-тетым тетэу кызыримигъэлэ-гъошъуштыр кыххыгъэгъэщыгъ.

Адыгэ республикэ драматическэ театрэм иактерэу, УФ-м иза-служеннэ артистэу Зыхъэ Заур ипрофессиональнэ еплъыкIэ кырилотыкIызэ, режиссерым-рэ сценаристымрэ икъоу Ioф дамышIэмэ, мылыкIоу халъхъа-щтыр хъаулые зэрэхъуштыр кыIуагъ.

ЗэлукIэгъум хэлэжыгъэ пэпчъ иеплъыкIэ кырилотыкIыгъ. НэмыкIхэм анэмысыхэзэ, ахъ-щэу ишыкIагъэм икыгъэгъоин непэ Ioфыгъо шъхъалэу зэрэщы-тым республикэм ипащэ кы-бигъэгъэгъэщыгъ. Адыгеим ибиз-нес обществэ илIыкIохэу зэлү-кIэгъум хэлэжъэхэу бзэ зэгъэ-шIэн гупчэу «Активым» ипащэу Едыдж Мэмэтрэ предприни-матэу Шъхъэлэхъо Азмэтрэ ежъ-хэм алыныкIыкIэ кызырэзы-тырамыгъэнэщтыр мыщ дэжым кышщалуагъ. Бюджетым кыххэ-хыгъэ Iахъэу халъхъан алыкIы-щтым зэдыхэплээнхэщ, Пар-ламентым исессие кыххалъ-хъанэу Премьер-министрэмрэ финансхэмкIэ министрэмрэ Президентым къафигъэгъытагъ. Ахыщэм икыгъэгъоин зэрэкорэм лыплээнэу Правительствэм ипащэу фигъэгъагъ ыкIи Ioфхэр зынэсыгъэхэм, ашIэшъугъэм, къадэмыхъугъэм атегушылэнхэм пае джыри мэлылфэгъум и 2-м кызырэгъуогъоинхэу къариIуагъ.

ХЪУТ Нэфсэт.

Сурэтыр А. Гусевым кыты-рихыгъ.

ИТАЛИЕМ ИИНВЕСТОРХЭР КЪЫХЭЛЭЖЪЭЩТЫХ

Республикэм и Мыекъопэ район псыхъоу Шъхъэгъуащэ гидроэлектростанции цыкIухэм якаскад шыгъэпсыгъэным иIoфыгъо щытегушылагъэх зэлукIэу АР-м и Премьер-ми-нистрэу КъумпIыл Мурат зэри-щагъэм. Автоном провинциеу

Тренто илIыкIо инвесторхэу Италием кыкIыгъэхэр ащ хэ-лэжыгъэх. ЗэлукIэм иIoфшIэн джащ фэдэу хэлэжыгъэх АР-м туризмэмкIэ ыкIи курортхэмкIэ и Комитет итхъаматэу Влади-мир Петровыр, ОАО-у «Адыг-энергострой» зыфиIорэм игене-

ральнэ директорэу Сергей Дру-жининыр.

Адыгэ Республикэмрэ Италием иавтоном провинциеу Тренто-рэ туризмэм ылэныкIыкIэ зэ-дэлэжъэныгъэу зэдырIэщтым фэгъэхыгъэ протоколым илэсэу икIыгъэм чъэпыогъум кIэтхэ-

гъагъэх. Рахъухъагъэр щылэ-ныгъэм зэрэщыпхырашъуштым тельпагъэу джырэблагъэ Адыгеим къэкIуагъэх Италием илIыкIохэр. РеспубликэмкIэ анахъ зигъо лэныкIыуитIум—гидроэлектро-станции цыкIухэр шIыгъэнхэм ыкIи туризмэм ихэхъоныгъэкIэ

зэдэлэжъэнхэм — япхыгъэ иIoфшIэнхэм ялыгъэкIотэн ана-хъэу анаIэ зытырагъэгъэгъэр.

— Къэралыгъо IэпыIэгъур, экономикэ политикэу инвести-циехэр гъэфедэгъэнхэм пае амалэу ишыкIагъэхэр ягъэгъо-тыгъэнхэм фытегъэпсыхъагъэр щымылэхэу туризмэм хэхъо-ныгъэ ышIын ылэахыгъэгъэгъэр. (ИкIэгъу х 2-рэ н. ит).

ЛЪЭГЪО НЭФ

Лирическэ этюд

Ос фыжыбзэкIэ зэщыфэ-пыкIыгъэ кIымэфэшхо шымылагъэми, тетыгъор ежъ-ежы-рэр ашлуиубытыгъэу Жыбыгъэр шлукIаеу кепшъагъ; ишлуагъэ кэмыкIоми, Iэтхъо-лъэтхъуагъэ, зынэсырэр рифыхъэу, ритэкъухъэу, сапэр ыгъэутысэу. Загъори кэумгъаныпс папкIэу ошхыгъэ жъгъэхъэри кыхи-хъэу, чэщыгу шъыпкIэм пхып-хыпхъэу кыыритIупшъэуи кы-хэкIыгъ. Сыд ишIыкIэми, Ду-наир мамыр зэтетышъ — шы-кур!

Къехъэ охътакIэу Гъатхэр. Ау ар къэсыгъэ-къэмысыгъэр джырэкIэ къэшIэгъае: теубы-тэгъэ гъэнэфагъэ зыхэмылэ цIыфэу, тызэрэщыгуазэу, мы-зэу, мытIоу, бэрэ зызэблихъуэ ыпкIэ иуцощт. Аузэ, «пшъэшъэ дэхэ» зызыштагъэу, нэр пIэ-пихъэу такыкIым къэуцощт.

Игъорыгъоу псэ зыпыгыр къэуцыгъ: ошъокъат пшъэхэр, шъхъаныгъуцхъуагъэу зэ-лугIэкIотыгъэ, мафэ къэс Ты-гъэр нахъ нэшIо-гушIоу чIым кытхъэ, огуми хэшIыкIэу зэ-лъэкIыхъэ. Мэкъэгъэу шъып-къэхъэу, **«Гъатхэр — тэрыба!»** аIорэм фэдэу, бзыу зэфэ-

шъхъафыбэм яцIырыу-щырыу макъэ тыди цызэхэхы. УакIэ-дэлукIымэ, бэ гъэшIэгъонэу уз-хэдэлощтыр: чэф чэчэ макъэ-хэмэ — мафэхэр ошлуштых, тхъаусыхэ шъэфхэмэ — жыб-

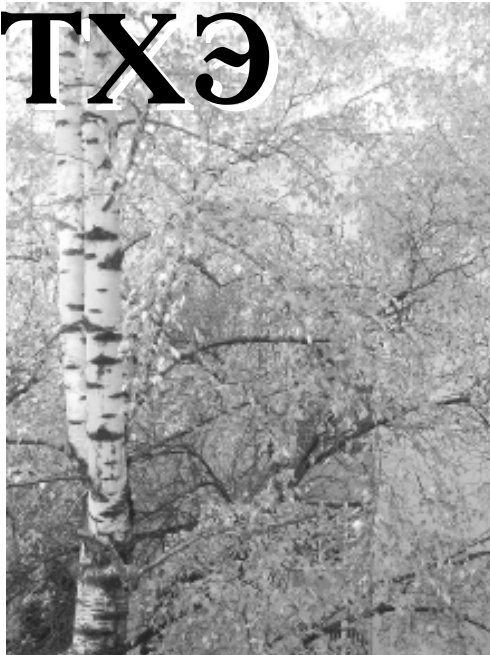
фэгумэкIых. МыпшгыжыкIы. Псэ зыпыт дунаим ипчэгъу зэрит-хэр зыдашIэжъэу кыыпшъэхъу.

КIымэфэ пхъэшъхъэкIэ бзыу убэрэщыгъэ хъурэе цIыкIухэм язакъоп нэм кыыкIидзэхэрэр:

ГЪАТХЭ

гъэшт, бэмылэу ды-мылэу чыгъэ кыутам-хэм ащэпIыжхэмэ — ом зыкызызблихъу-штышъ, уемыхъыр-хышъэжъ. Сыдэу хъу-пхъэ дэдэхэри ахэт-ха кьолэбзыухэм уцуи, тIыси ямылэу. Унэ Iупэ е шъхъа-ныгъуцхъэ алч лъа-псэм кьетIысылэхэмэ шыпэхъэу, упхъэхъу. АшIэу кыычIэкIын шхын шкьояфэхэр афэгумэкIэхъу цIыф-хэм зэрэрэатэкъухэрэр.

Шхэным фэдэ къа-бзэу, цыпэ-цыпэу зэ-раутIоилIэзэ, тамэкIи, лъабжэкIи, цанэкIи упхъохэзэ, нэбгъуакIэхэр етIупшъыгъэу ашIых. ЯIэх бзыу щырхэри, ахэмкIэ гугъэхэри, «яунагъуи»

хэтэ жьогъэ куашэхэм къуан-чIэхэр ащэхъух, къандж зырыз-хэри унэлупэ бгыкъухэм, гъуцIыч ищыгъэхэм кьатетIыс-

хъэх, «джэнэт бзыу» кьолэн шIэтыри кьэлэгъагъ. Енэгъуагъо гъатхэр пасэу кыытфэкIонкIэ. Ахэм аужылоу пчэндэхъухэри, пIулашхъохэри кьэбыбыжыкIы-штых.

Игъорыгъоу зигъэпсэфыгъэу чIыопсыр къэушъыжыкIы: кы-лугъэбыкIыгъэ мафэхэм уц-шъхъапэм зыкыырагъэпхъуатэ. КIымэфэ уахътэми кыызэрэ-лугъэбыкIэу, ашыкъ хъугъэ ныб-жыкIэу, кьэтIэмырэ чыгъхэ-ри, кьэгъагъэхэри цылэхэба ягъушлуагъо кIэкIыми.

ЦIыфыгъуи гъатхэм хэпшIы-кIэу зырегъэхъожыкIы: зэ укIыгъэу зызэфешъэ, зэ гушлуагъом дэлэ-тае; Iофыгуабэр рефыжъэ, гу-гъэ миным алъэкIо.

Чыгоу — ныр кытэжэ. МэкъумэщышIэм ар ешIэ, ыи-тIу зыкIи апхъаамысэу зэри-лъэкIэу чIым ешIушIэ, Iофым тхъагъо хегъуатэ.

«Цум фэдэу улэжъэн, пшым фэдэу ушхэжъын» пасэм язы-гъэлауагъэр гъатхэпэр арэу кы-чIэкIын. IошIэныр зимыджа-гъом ышIэщтыр ихъой. Па-шъхъэ дэфыагъэу, кIуачIэ уилэу улэжъэныр дэгъуба — жыи къа-бзэр, псыр, тыгъэр псауныгъэм-кIэ пшъхъапэх! Уигъатхъэу, укIэгъушIоу пшIэрэ Iофыр ары сыдигъуи кыыотэжыгъэр.

Пшыгушпэнэу цыгътэп: гъа-тхэм умышIагъэр кIым кы-огоожышIт ыкIи бгъотыжыкIы-штыгъэ.

Мы охътэ пасэм хъушхъэ-гъэ-чэфыгъэр икIас. ЦIыфхэми бэшIагъэу ар агъэунэфыгъэшъ, алъэкI къагъанэрэп, хэти дэлэ-рышIэх — мэкъумэщышIи, гушшысакIуи, тхакIуи, усакIуи, ныбжыкIэ купы — гъэсэн-гъэ-шIэныгъэ дэгъу зэбгъэгъо-тыныри Iофмэ апэрэба.

ГузэхашIэхэми гъатхэр афэхымэп: гъатхэжъ шъабэм, пчыхъэ рэхъатым, чэщ мэза-гъом гур агъэтIэмы, псэр агъэ-фабэ, зэрацаллэ, агъэдахэ.

ЕтIанэ ежъ Гъатхэми нахъ зыкыгъотыгъэу, нэгъушIэт ихы-гъэу, кьэтэбэ шъуашъэу зыкы-зызэлугIыкIэ хэти убыты-жыгъуаеу, сабыи кIогъакIэу, ныбжыкIэ лэрыгъэу, гугъы-гъэ лэрыхъэу, Iэшпэ пшIэ Iо-рышIэу, шлулэгъу мэкъэ лэ-шъэу, гукъэкIыжъ хъасэу, псэ-лъэ бзэрэбзэу, псэ фэбэ дахэу игъогу течэрэзэ. Жыри дэ-кIэжыи аш, кIэми дырегъа-шIэ. Зэдэштэныгъэр арыба ду-наишхом ихъбзэ шъхъалэр — гъатхэ мафэ Тхэм тыгырегъах пстэуи!

МАМЫРКЪО Нуриет.

Рассказ кIэкIхэр

МАЗЭМ ИНЭФ

Гъэмэфэ пчыхъ, пчыхъэ дах! Мэфэ жьоркыр текIыгъэу нахъ къэуцышIэагъ. Дунаир зыгорэм ежэрэм фэд, тыдэкIи мэкъэнчъ, зы чыгъ пкIашгъи мысысэу окъ-жыкIы.

Псыхъом инэпкъ сытет. Жыи чышIэагъэу аш кыыты-рихырэм гопэгъур ыгъэлэсагъэу, бгъэм дэмыфэу зышIэсэа. Гу-пшысэм сызэкIиубытагъ. Сы-гукIэ сылылэсыт тикъуаджэ цышI пшъэшъэ кьэжъэгъэкIэ кьопцIэ нэгъу хъураем, нэшIу-цIэм, зышъхъац зэу благъэу

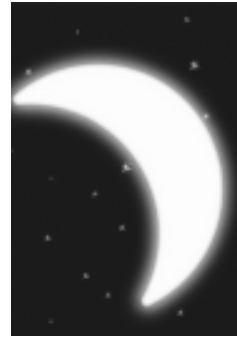
ыпхэкI кыыблэкIэу зыплалэу кьедзыхыгъэм.

Сэ укысызупчIымэ, аш нахъ пшъэшъэ дахэ дунаим темы-тэу цIощт. Ары зэрэщыт шъып-къэри, сэщ нэмыкI кIалэхэри аш фыреплэкIых, ау зэрэда-хэр зыдишIэжъэу пшъэшъэ паг, зэрипэсыжыгъэ къахэкIы-рэп. Адэ сэ кысыфэгъэхыгъэу а пшъашгъэм еупчIыри? Уеуп-чIыжыкIынэу ищыкIагъэп, лэ-шъэу сыгу зэрэрихыгъэр апэу зесIокIыгъэр илэсым кьэхъу-гъэшъ, аш кышшъуагъэу спсэ

зэрэфэзгъадэрэр кьэзгъэшъып-кьэжынымыкIэ, шлулэгъум имашIо сызэристырэр ышIошъ згъэхъунымыкIэ слэкI къэсы-мыгъанэрэми, сыд есIуагъэми, сыдэушъэу зыфэсшIыгъэми, мэщхы, симышъыпкIэу кыс-шлуиэгъэшIэу «зыкъэмышI» кы-селэ нахъ, сыгу зыгъэшIун гу-цылэ ыжэ кыыдэкIэу зэхэсхы-рэп, кыызэрэсфышъыгъэми хэсIа-гъорэп. Ары сызыгъухэрэр, ары ныпчыхыи сызэгупшысэрэр.

МэзэгъоуцIышIхъ. Ошъогур гъунджэ лээкIыгъэм фэд. Ма-зэм изыбзэу, жьогъо жьугъэр кыыришъыгъэ пIонэу кьэтэкъо-

кIыгъэу, инэф пэ-шIэтхэу ошъогум и т ы г ь . У а ш ь о м с ы д э п л ь ы е , псыхъоми сыххэпалэ. М а з э р кьетIыс-х ы г ь э у псыхъом кышшъесышъыгъ. Аш сепалысэу сэгупшысэшъыгъ: «Сыд сломэ, сыд сшIэмэ, сы-дэушъэу зыфэсшIымэ мэджу-

ПЭНЭШЪУ Сэфэр

нун сехъулэным сынэсыгъэу Нэф шIу зэрэслэгъугъэр ышIошъ згъэхъун?»

ЗэкIэм Нэф ынэгъу мазэм ислэгъуагъ. «Моу садэжъ къа-кIо, си Нэф, боу сэ сыкышпфэ-зэщыгъ», седжагъ. Мэщхы, мэщхы... Укыыздэхъахы, ара? СакIыбкIэ макъэ кышшъыгъ: «Мазэр боу лъагъу ошъогум ит». Нэф ымакъэу кысышъ-хъугъ. ГулэнкIэ сызэллэкIыгъ, ау зи слэгъугъэп. Зыкызысэ-сэгъэзэкIыжыкIым мазэр джы-ри псыхъом кышшъесышъыгъ, ау Нэф ислэгъоужыгъэп.

ПчэдыжыкIым жьэу сыкьэтэ-джын фаети, шакIо сыкIон гу-хэлъ силагъ, пчыхъэм нахъы-жъэу сыгъоалыжыкIыгъ, ау сыхэ-чыен слэкIышъыгъэп. Гушшы-сэр кысышъхъарыуагъэу бэ шъхъэм цызэпэкIэкIышъыгъэр. Сшъхъэ фэгъэхыгъэу сызэгъу-пшысэп икIуш цылагъ. Сызы-хэчъыеми, пкIыхъапIэ Iаехэм сахэтхъыгъ.

Сыкызызупшым джыри нэ-фылъыр кыызэкIичыгъагъэп, ау нэфшъагъо зэрэхъугъэм имэ-кьэгъэлухъэ агъэжъэу атакъэ-хэр кыызэллэлошъыгъэх. Ша-кIохэр гумыпсэфых, зэшэ-кIошхэр къагъэу мэзым хэс-хэу къащыхъоу аш нэсыфэхэ ашлуабэ дашIэ. Сыкызышъы-шши зысфэпагъ, сызчыгушын унэм исэпти, зыгорэхэр сэр-сэрэу кьэзгъэстырхыкIи, пчэды-жышхэ сшIыгъэ, сшIэкIогъу хъэми ышхын естыгъ. Щэ-быргыпхыр сыбг кыислэхъи, шхончыр кызышIохаслаи унэм сыкыкIыгъ. «НекIо, Дружок!» зысэлэм, игуапэу хъэр сауж кыхъагъ.

Уашгъом ынахэ сыгу рихъы-гъэп. Ошъопшъэ онтэгъухэр кьэ-

ЧЪЫГЪЭЕЖЪ

гъолэхыгъэу, нэфылъэу кы-зэкIичыгъэм ынэ къаамыгъа-плэу, пхъэшъэбэ-пцел чыгъ лъагъэхэу псыхъом адырабгъукIэ инэпкъ тетхэм ашъхъапэ зы-кышшъахъоу кышшъыхъоу къуа-джэм шъхъарытыгъэх. ЧыIэ-рымэ къапыхышъыгъ. Темыр-къохъэпIэ лэныкIом кыкIырэ жыыгъэр, нэкъуаер, ары Iасэу кьепшъэшъыгъэр. А жыыгъэм ос кыыздихъэу бэрэ кыыхэкIы. Кыызэрэошътым ишыхъатэу кьолэжъхэр «къуагъ-сагъ» ра-гъалоу зэпэджэжъхэзэ псыхъом иадырабгъу ит чыгышшохэм ашъхъапэ цызэрэуэгъошъыгъэх.

Сызэнэгъуагъэм тетэуи хъу-гъэ. Къуаджэм сыдэкIыгъэ кьо-дыагъ осыцэхэр кыыхидзы-хэу зырегъагъэм. ТIэкIу шIэ кIэс нахъ лэш хъуэ, мэзым сынэмысызэ кыырихъушъэ-хэу ригъэжыагъ. «Енэгъуагъо аш негъэ симыгъэшэкIонкIэ» зэс-ложыгъ. КъыхъахъэужыкIыми, ушэкIошгъэм осуу тельыр ику-шъыгъ. Сызытещыныхъагъэр

аш джыри кыыхасэмэ, лэуцэцI-хэм ялэуужхэр зэрэчIыгъэбы-лэхъаштхэр, нахъ кьэгъоты-гъуае зэрэхъуштхэр ары.

Ос Iужъоу кыырихъушъэ-хырэм ерагъэу кыыхъэу шлу-цIагъэ горэ синэплэгъу кы-ридагъэ. Мэзым кыыхэдзыгъэу изакъоу шъофым ит чыгъэ-жыкIым ыпкIэ арэу кыычIэкIыгъ. СызекIуаллэм еслэгъуалагъэм сыгу кыыгъэузыгъ, ыпэкIэ сшIэ-шъыгъэ чыгъэежъыр ары Iоу пшIэжышъыгъагъэп. Иныжъ пIонэу кьое-чIэшху, лъагъ, ау къутамэ гомытыжъэу ыкIоцI гурбы хъугъэ, машIом ылыцIэ-гъэ чыгыжъ пкIыи занд. Тхъэр зорэм еуапэу алоба, изакъоу шъоф нэкIым ин-инэу итэу ригъотагъэти, шыблэр кьеуи ыпкIэ зэгъитхыгъ.

Аш еслэгъуалагъэм бэ сыгу кыыгъэкIыжыгъэр. КьэсшIэ-жыкIы: зэгорэм чыгъ дэхэшхо-шъыгъ, икIутамэхэм лэшэу за-убгъугъэу, зэрэиным рыгушхоу, рыпагъэу, зышIомыдэу шъо-

фым изакъоу итыгъ. Илэси-шъэм ехъу ыныбжъэу ары ало-шъыгъэр. Къуаджэм дэхэм къашъхъапэшъыгъ, гъэмэфэ ты-гъэнэстырым чэмахъохэр, мэ-лахъохэр ижъау чIэсышъыгъэх, кьэщхы хъуми екIушъыгъэх. МышкIоу кыыпкIэрэр багъэ, бжыхъэм ахэр кыызыпытэ-кыужхэрэм, мэзыкъохэри хъа-кIэу кыыфакIошъыгъэх. Джы зыми имышъыкIэгъэжъ чыгы-жыпкIэ теплъаджэу изакъоу шъоф нэкIым кынагъ.

«Жыгъор сыдэу тхъамыкIа-гъу!» зэсложыгъэ. АшкIэ при-родэр жъалым, хэти фигъэ-гъурэп, ау сызкIэгупшысыхъа-жыкIым, хъугъэ-шIагъэхэр сыгу кыызысэгъэкIыжъхэм, аш на-хы цIыфыр нахъ жъалымэу сепалыгъ. ЧыгъэежыкIым игышIэ джыри нахъ кIыхъэ хъушъыгъ цIыфым инэе-псыагъэ, ежъ ышъхъэ ифедэ зыхъукIэ зэблэн зэрэщымылэр, шлу фэзышIа-гъэри шIэхэу зэрэщыгушпэ-жыгъэрэу мыхъугъэмэ. Гъэсты-ныпхъэ зишъыкIагъэ хъухэрэр чыгъэежыкIым екIушъу кьоджэ-дэхэм шэн къаштагъ. Къута-мэхэр кыыгуаупкIыхэзэ джа-шхо ашIыгъ. Цылэ шIоигъуагъ

чыгъэежъыр, зэрэфэлэкIэу цылэныгъэм фэбанэшъыгъ. Гъа-тхэ кьэс кьыдэпшъыжыкIышъыгъ, кьутэмэ псыгъохэр бэу кыпо-кIэжышъыгъэх, ау ахэри бэ-гыашIэ хъушъыгъэхэп, иулагъ-хэр икIоу кIыжыныхъу игъо имыфэзэ ятIонэрэр, ящэнэ-рэр... кыыкIэлъыкIошъыгъ. Ыпсэ хэлэжъэу чыгъэежъыр цэлэушъыгъ, икIутамэхэр зы-шъыпаупкIыгъэ чышIэхэм нэ-псыр къакIэтэкъушъыгъ, ау цIыф жъалымэм аш ишъэу зэхихышъыгъэп, инэпси ылэ-гушъыгъэп...

Сэ сплъхъэ сэгупшысэжыи, чыгъэежыкIым сыгу егъугъ. Мыш дэжыкIым сыгу кьэкIыжыгъ МэзIыныкIо шакIор мэзым зыхеубытэм шъыпкIышъэ кьымыломэ ымыгIупшъыжы-шъэу ышIошъ зэхъум, Мэз-IыныкIом «зы» зелом, ша-кIом «Тхъэр зы, зизэкIо пстэу-мэ Тхъэр яуагъ» рилуагъэу къа-Iотэжы.

А мафэм шэкIоныр аш цы-сыухыгъ. Хъэр сауж итэу ца-гум сыкыдэхъажыкIыгъ, ау кы-сажэу унэм зи исыгъэп, сы-кызырхъажыкIыгъэм чыIэрымэ иушъыгъ.

ЛЪЭГЪО НЭФ

Къат Теуцожь иповестэу «Джэф» зыфи́лорэм ехьыллагъ

Цыфхэр ятеплэкIэ зэрэ-зэфэмидэхэу, лъэгапIэу, амалэу, гъэсэныгъэу ялэмкIи зэфэдэхэп, цылэныгъэм зэрэ-цъисэуэхэр шIыкIэхэри инэу зэтэкIых. Зым къыдэхъу-рэм, зэшIуихырэм изыщани ятIонэрэм зэшIуихыныр фызэшIокIырэм. Пшъэрылэу зыфишIыжыкIырэм, мурадэу зы-фигъэуцужыкIырэм пстэури зыгъэуцэкIэрэм, зэшIозыхырэ, сэнэхъат зэфэшIыхъафхэр къызIэкIэзгъэхъан, дэгъоу арылэжъхэн зылэкIырэм цыф-лэхшхэр, теубытэгъэ ин зилэ гъэсэпхэхэр зэрэщыла-гъэхэм, зэрэщылэхэм уехъы-рэхъышэнэу зэрэщымытыр гъэнэфагъэ. Ар цыфхэм аушэтыгъэ Iофэу щыт.

Мыщ фэдэ гупшысэхэм сакъыфэзыщыгъэр Къат Теу-цожь иповестэу «Джэф» зыгъэхъу икIыгъэ илэбсым гъэзтэу «Адыгэ макъэм» кы-хиутыгъэм сызеджэр ары.

Сүрэт шIагъохэр зери-шIырэм нэмыкIэу, аужырэ илэбсхэм Теуцожь тхылыхэри етхых. КъыдигъэкIыгъэх «ШIхъэ зыуас, гү сүрэт» (2003-рэ илэбс), «Всем хва-тало сказочных даров» (2002-рэ илэбс) зыфилохэрэр, аужырэру грузиныбзэкIэ Тей-мураз Иванцеладзе зэридзэ-кIи, «Черкесым и Грузии» цIэу фишIи 2007-рэ илэбсым Тбилиси къышудигъэкIыгъ. Ащ къыкIэлъыкIуагъэх по-вестхэу «ТыгъужышIо джэ-дыгу» (2008-рэ илэбс) икIи «Джэф» зыфилохэрэр. Мы тхыгъакIэр ары сыкызы-тегушылэ шIоигъор.

Тыгъужь щыр ибэу «Джэф» зыфиуиси, тхылым хэт персонаж шIыхъалэу Алы-хъукIэ Тыктым ыпIужыкIыр ары ар зэхьыллагъ.

Мы чIыпIэм къыхэзгъэщы шIоигъу цагу е мэз псэушъ-хэхэм яхьылIэгъэ тхыгъэу тиадыгэ литературэ хэхъагъэу щыIэр зэрэмкIэ дэдэр. Ахэм ащыщых Кошбэе Пшымафэ ирассказэу «Лъэбшъ», Къуе-кIо Наалбий иповестэу «Шы-мэ ялыеу Бэчкъан», Цукъо Юныс иповестэу «ШэкIо-хэхъым иаужырэ тео мэ-кIэнчъ». Джы Къат Теуцожь иповестэу «Джэф» ахам къа-хэхъуагъ. Мыхэр тхыгъэ гъэшIэгъонх, ау мэкIало.

Мы темэ шIагъор нахь илэбсIыгъэу икIи нахь куоу тилитературэ тефэрэ чIыпIэр цIиубытыгъэемэ, литературэ программэм хэгъэхъагъэмэ, кIэлэеджакIохэр псэушъ-хэхэм ядунай гъэшIэгъон хэ-щагъэхэмэ, ахэм япIункIэ шIогъэшIо къэзытын зы-лэкIышIыгъэ амалышIоу къытшIошIы. КIэлэеджа-кIохэм псэушъхэхэр якласэх, апIух, агъасэх, яфэлэ-фа-шIэхэр фэчэфхэу зэшIуахы, ахэм апылэхэзэ, агухэри нахь шIабэ мэхъух, ягушшысакIи нахь зыкIылэтышIт, ягу-кIэгъуи хэхъошIт.

Повестыр къызытегушы-лэрэр Урыс-Кавказ заоу адыгэхэр ипхыхъэ-итэкъу зышIыгъэм илэбхъан ары. Ащ къыхэхъыкIэ, зэо мэхъаджэм ижыгъэ стыр повестым кы-мыокIынэу хъуыгъэп, чIыпIэ-

чIыпIэу заом цIыфмэ къафи-хыгъэ тхъамыкIагъом фэ-гъэхыгъэ тхыгъэхэм повестым иапэрэ нэкIубгъохэм къаще-гъэжыгъэу уащылокIэ.

...Мары, пыидзэ мэхъаджэу къафлорэр зыми шIхъамысэу, псэ зыпыти зыпымыти зэкIэ зэтыриукIэзэ, мэзышхохэр тыриупкIымэ ыгъэстыхэзэ, джэ-хэштогу теегъакIэу, къэбзэ-лъа-бзэу ышIыхэзэ, ыпэкIэ къы-лэкIуатэ. Ащ лышылэнэу, къэб-лагъэхэ зыхъукIэ шхонч ома-къэкIэ игъусэмэ макъэ аригъэ-луныр ипшъэрылэу, шIэфэу ыкIи пIафаклоу мэзым хэт чыгъэ-аныхъ лъагэм ышIыгу пIахъгъэмэ захигъэбылхыгъагъэу АлыхъукIэ

тэп. Тыктым шэкIо бэлахъ, утекIон умылэкIынэу щэрыу, зыфэе псагъэм блэмыоу тыри-гъэфэн елэкIы.

Къат Теуцожь уехъопсэнэу жэбзэ бай Iулъ, чыжыгъэу ма-плэ ыкIи елэгу, куоу мэгуп-шысэ. СэнэхъатитIоу IэкIэлтым дахэу арэлажъэ, сүрэтшIыри, тхэнри къыдэхъух. Итхылхэм ахэт образхэр — орэчэчэн, орэ-грузин, орэермэл, орэкъэзэкъ, орэабхъаз фаеми, IупкIэу уапашхъэ къыригъэуцонхэ елэкIы, ялокIэ-шIыкIэкIи, яжабзэкIи, ягушшысакIэки, яхэбзэ зехъакIэки зэрэзфэм-дэхэри къахэщы. АщкIэ уфэ-гушIон фае Къатым. Исүрэт-

ЛЪЭПКЪЫМ

Тыктым тес; мэзым шIыхъурэ-щышIлэрэр инэпIлэгъу икIырэм. Елэгу, кIэлэхъ бзэджэжъхэм къакIэкIэзыгъэ пшъэшъэжъые цIыкIум ешэкIорэ тыгъужь шIэджэщэ ануэ зидзыным зы-фэзыгъэпсыгъэр. Зедзы, ащ лы-пытэу Тыктым ишхонч омакыи къэлэу. ТыгъужыкIыр хигъэфагъ, ау пшъэшъэжъыем ышIгъэ гүркъ зэриутынэу игъо ифагъ. Псын-кIэу гүм къехъэ мыщ фэдэ гуп-шысэр: бзэджэжъ купэу пшъэ-шъэжъые насыпынчъэр къа-тыгъуи зышIон зыгу хэлъыгъэ-хэмрэ зигъонэмысыр зыукIыгъэ тыгъужыкIырэм сыда зэрэзетекIы-хэрэр? Зэфэдэ нэй-псые хъакIэ-къуакIэх.

ТыгъужыкIыр щырэу къыкIэны-гъэм ыгу егъуи, ядэжъ зыди-хыни ыпIун гүхэлъ фырилэу Тыктым ыгужыуакIэ ар дигъэ-тысхэзэ, янэпIлэгъухэр зызэ-тефэхэм, щырым ынэ шIхончIэ цIыкIухэр мыуцакохэу, ылэ-кIымэ къылыным фэдэу къы-зэрэпIахэр гү лытагъ, гүхъэ-гужыгъэ ынэмэ къакIэщырэм къыгъэтхыоу, чыгъэ горэ ыкIышIоу рычъагъ.

«...Илэпкъ къыхэпчырэр бэгъашIэ хъурэм, ау зэрэслэкIэу сыналэ тетын, къэхъумэ, ыгу хэзгъэкIынэп. Зыфэдэ мыхъурэ щылэп, ынэтIэгъу итхыгъэм IүкIэн...» — зэриложыгъэ Ты-ктым. ДжаушIтэу повестым егъэ-жъапIэ илэ хъугъэ. Тыгъужь щырымрэ АлыхъукIэ Тыктымрэ язэфышIытыкIэрэ нэмыкI хъугъэ-шIэгъэ гъэшIэгъонхэу илэси-щым къыкIоуI къэхъуыгъэхэмрэ къатегушылэ повестыр.

Тхылэеджэри повестым хэт образхэм, темэ зэфэшъхъафхэм якъызэлIухынкIэ авторым шIыкIэ-амалэу ыгъэфедэхэрэм, къэхъушIт-къэхъушIт тхэм шIогъэшIэгъонэу алыплэзэ, аужырэ нэкIубгъомэ анэсыжыгъэу адэкIуатэ, зэджагъэм, гүкIэ зэхилIагъэм рэзэныгъэ ахи-гуатэзэ, зылащэ.

КъызэрэтIуагъэу, повестым персонаж шIхъалэу хэтыр АлыхъукIэ Тыктым ары. Ар къэ-угупшысыгъэ образэу щытэп, щылэгъэ шIыпкъэм техыгъ. МафэкIо Урысбийрэ Тыктым-рэ зэчылэгъух, Аскъэлае щышIых. Тыктым ышIэу Чылэбхъанэрэ Урысбийрэ зэныбджэгъух. Ащ пае Урысбий Тыктым ышна-хыкIэм фэдэу ыналэ къыгыре-гъэты. ЯцIыфыгъэкIи, ялыгъэкIи зэфэдэх, апэ уагъэкIонэу щы-

ИШЪЫПЪКЪЭУ

шIыкIи, итхакIи зэфэдэ.

Образхэм ацIэ шIыпкъэмэ анэмыкIэу, атефэ шIыпкъэу цIэ-тедэхэри афэшIыхъ ямышIыкIэу шакIорэр, цыхъэмышIхэр, IорышIэжъхэр, Iудымыдылэр, бакъмэрышхо хэфэжыкIыр, жэма-чыур, жэмыланьыр, бгъэкъэшхор, шIхъарыгушIыгъыкIыр, дымылур, огъурцызыр, хъэкIэ-къокIэ сэ-раджэр, нэмыкIхэри.

Джыри зэ Тыктым иобраз къыфэдэгъэзэжыкIын. Ар шэкIо бэлахыгъ, янэ къыдилъфыгъэм фэдэагъ, чэщи мафи изэфэдэагъ. Ына, ытхъакIума, ылакъуа — зыфаем тыригъафэщыгъ, шыгу, лэси изэфэдэагъ, ау ишэкIуакIэ зыми ригъэлэжъушIыгъэп, хэти гүсэ ышIышIыгъэп, шIхъэзэкIо шэкIуагъ. Ичаныгъэрэ илыгъэ-лыблэнэгъэрэ зэфэдэагъ, уемыуп-чIэу къэгъушIышIыгъэп, гүшIылэ лыер иджагъошIыгъ. Иллы-гъэкIи, ишэрыонкIи къытекIон зэрэщымылэр зэкIэми яклэса-гъэп, къехъагъушIыгушIыгъэп, ащ пае мэзым пшыпIэ цIишIы-гъэу иуахъгъэ инахыбэр ащ цIи-гъафэщыгъ. Кыфаехэу къы-зыхъокIэкIэ, зы шхонч огъурэ ащ ыуж кIэкIэу шхончIэкIэ ома-къэрэкIэ макъэ къырагъэлэ-шIыгъ. Ащ ыуж ежъ къыкIуа-лэшIыгъ.

Янэ илэбIуэкIэ тхылэ лъапIэм тIаби Тхэ фылуагъ хэтрэ цIыфи ыпсэ ымыгъэгъуныкIэ. ГүшIылэу ытыгъэри ыгъэуцэкIэжыгъ: укIфаоу къеуагъэм еожыгъэп, хигъэфэн ылэбIынэу чIыпIэ итыгъэми. Тыктым хэти шIыхъ-гъэп, ыгуи хигъэкIыгъэп, ау ежъ зыкышIуагъанэшIыгъ, къенэ-къокъунхэу къыфакIошIыгъэх.

КъэтIуагъэр къырыдгъэщып-къэжыкIын пае щысэ фэдэу Къатым итхыгъэ къыхэтхыгъ чIыпIэ горэ.

КIэмгъе нэс къыкIи къыфэкIо-гъэ лIым мырэушIтэу къыреIо: «...Сэщ нахь щэрыон къэтэ-джыгъэу сышIыгъэжыкIын слэ-кIышIтэп! Уфаемэ тызэпэщэры-ошIт, уфэмыемэ тызэпэщэрыошIт. Къыхэх! Дунаим сытетгыжыкIын слэжыкIышIтэп сэщ нахь үлэзэу!»

«Делэ дэдэ горэн фай си-хъакIэ шэн бырацэ», — ышъ-хъэ къылэдагъэу, къеушIыгъ:

— КIалэ уила?
— СиI.

— Мыл фэдэ мафэм, Мэртэ псыхъо шыхэр зышIитхъалагъэм уикIалэ уигъусэу къекIуаал.

— Сыда кIалэм илоф къызэ-рэхъхэрэр? Сизакъомэ хушIты-ба?

— Хъау, кIалэр уигъусэн фай, сэ сыери къыздэчэт. Къэхъурэр тлэзгъун.

— Хъун! Сырыраз! Узэпэш!

Зыфалогъэ уахътэм, зыфалогъэ чIыпIэм щызэлукIэжыгъэх. Тыктым къызэрэрилуагъэм тетэу икIалэу ТIахъужь лъэбэкъуи-шIэкIэ IүкIотыгъ, зыкызыригъэ-зэкIи, ышъхъэшыгу тыриль-хъэгъэ шыгуагъэм ыкIылу ятэ къыритыгъэ кIэнкIэр къытыри-гъэтIысхыи, къэхъушIтым ежэу къэуцугъ. Ятэ Тыктым шхончым-кIэ еуи кIэнкIэр кIалэм ышъ-хъэ риутэхыгъ. Джыри зы кIэн-кIэ къештэшъ, кIэмгъе хъакIэм къыфишIэзэ реIо: «УикIалэ джа

зэрэнагъэр мысагъэкIэ зыфи-лэгушIыгъ, ыгу егъуи, ядэжъ къыздихыжыи ыпIужыгъ, ыгъэсагъ, ежъ ышхырэм щышI-ригъэшхыгъ. ШIи, кIундысыуи ахигъэныгъэп, лым щыгъу фы-хитакъомэ, щыбжыкIи тыритэ-къожыгъэ, дэгъоу ыгъашхэ-шIыгъэ, лэгъэ зэфэшъхъафмэ арышхыкIышIыгъэ, ышхышIыр-лагъэм арымылэу ыпашхъэ зырильхъэкIэ елэшIыгъэп, еп-лэу щысышIыгъэ, ылорэм блэ-кIышIыгъэп, джаушIтэу ригъэ-сагъ. Тыктым тыгъужыкIырыр ыпIужыкIынэу къызэрихыгъэр ичылэгъумэ къырагъэкIуагъэп, «лыагъэ къарихын ылэбIышIт, цIыфхэмкIи цагу псэушъхъэ-хэмкIи щынагъо, бырсыр Iэджи къыпыкIышIт» алоты, гүмакIы-шIыгъэх. Куп-күпэу къакIохэти, «тыгъужыкIыр сыд фэдизэу бгъэ-шагъэми, мэзым ылэбныкIокIэ

маплэ, ины зыхъукIэ илэпкъэгъумэ ахэ-хъажышIт, тхъамы-кIагъо горэ къыпы-мыкIызэ птIупшы-

ФЭЛАЖЪЭ

чIыпIэм гъэуцуи, кIэнкIэр ышъ-хъэшыгу еутэх». ХъакIэр къы-зэшIонагъ, ерагъэу къылушIгъэ-шIыгъ: «Алахъыр осэгъэлэу, сери сыолхэу, сфэшIэщтэпшIт, семыгъэз! Сызэ къыдэкIыгъэм сытемыгъэкIуа! Аажэ зимылэ сабыр слэкIуагъэщт... О үло-фыжъа, уикIали лыгъэм рэнэ-къуакъо». Джары адыгэмэ «Ба-тырыбжъэр икIас, цэ хэсэныр иджагъу» зыкIалогъэн фаер.

Лыгъэ шIыпкъэмрэ лыгъэ нэпIымырэ зэпэчыжъэх. Лыгъэ шIыпкъэр зыхэлъыр нэпэнчъа-гъэу зекIошIтэп, ышъхъэ уасэ фэшIыжышIт. ГүшIылэу ытыгъэм емышIыжыкIын, игугъу IаекIэ цIыфмэ арымэгъэшIыным пае. МашIом пхъашIт зэрэхэстыхъа-шIыр ышIэзэ, «кIэрабгъ ар» арымэгъэлоным пае. Арыба «псэр ацэ, напэр ащэфы» зы-кIалуагъэр.

Тыктым лыгъэу хэлъым, цIы-фыгъэу зэрихъэрэм, щэрыо бэ-лахъэу зэрэщытым, ишэкIо шIыкIэ, игушIылэ зэремышIы-жыкIырэм, ыжэ пгытэ, Iүшэу зэрэзекIорэм апае игугъу чыжыгъэ Iүгъэу щытыгъ, Къат Теуцожь къызэригъэлэагъорэмкIэ, урысы-дзэми ащ игугъу шашIышIыгъэ. КъетхыгъэшIыкIынхэщ аукIы-нэу бэрэ палыгъэх. Ар къызэ-дэмыхъум мылэкIуагъэшIыкIэ ащэфын агъу хэлъыгъ, лыкIохэри генералым, пачыхъэм ацIэкIэ къыфагъафэщыгъэх, ау зыпа-ри къадэхъуыгъэп.

НэмыкIхэу, лыгъэнчъэ зекIуакIэр къызхафэхэрэр, пый-хэм яджэсусхэр мылэкIум ди-хышIышIыгъэх, лэпкъыр кIо-дыклае зышIырэм, изыупкIэты-кIырэм зырауэшIыгъэх; хъэкIэ-къокIагъэкIэ кIэлэ Iэтахъохэр атыгъухэти, хылушIом шашIэ-шIыгъэх заор зэрэкIозэ. Ащ фэдэ цIыфыгъэнчъэ зекIуакIэ-хэми повестым уащылокIэ.

Тыктым Джэфырэ зэфышIы-тыкIэ гъэшIэгъон зэфыраIэу авторым повестым къышIегъэ-лэагъо. Джэф янэ ошIэ-дэмы-шIагъэкIэ Тыктым зылэкIуакIэм, тыгъужь щыр цIыкIур ибэу къы-

жыгъэмэ нахьышIугъ» къы-раIошIтыгъэ. Ащ фэдэхэр къэзылорэмэ Тыктым илахыла-хэри ахэтыгъэх. МафэкIо Урыс-бий зытIо-зыщэ къырилуагъ: «ЦIыфмэ афэдэу тыгъужыкIэми лышIэжыкIыр ахэлъ. Узылыплэ-жыкIынэу чIыпIэ зибгъэуцожы-гъэшъ, узыфэсакъыжыкIын зэрэ-фаер сыдыгъуи зышIымыгъэ-гүшIш».

Хэт сыд къырилуагъэми, Ты-ктым рэхъатэу ядэлэушIыгъэ, къыралорэм пкырышIышIыгъэ, ау ежъ рихъухъагъэм нигъэсын гүхэлъ илагъ: «ГъэшIэгъоны, Урысбий, пIорэр, си Джэф IорышI, елорэм блэкIырэм. Зы-сэгъотым щыр дэдагъэти, ишIэжъ хэзыгъ. «Гъолъ» сломэ — мэгъолы, «Тэдж!» сломэ — мэтэджы, слорэм зыпарэкIи блэкIырэм», — ылошIтыгъ Ты-ктым.

Джэф зыдэлъ цагум кIали, былымыи, хыи благъэу къекIуаалэ-шIыгъэхэп, къышIышIышIыгъэ-гъэх, ау ежъ хэти иягъэ ригъэ-кIыгъэп. Тыктым ылорэм тыгъу-жыкIыр зы лъэбэкъуки блэкIы-шIыгъэп, зыфилохэр зэкIэ ыгъэуцэкIэшIыгъэ. ТIури зэ-пэгIысхэти зэдэгъушIышIыгъэх, зэгурылошIыгъэх, зэфэразэ-шIыгъэх. Тыктым тыдэ кIуа-гъэми — мэзым пхъашIт е пшы-пIэм, мэкъуоныгъом е мэкъу кышIыжыкIыгъом — Джэф игъу-сэшIыгъэ. Къырилохэр зэкIэ зэригъэхэцIэшIыгъэм фэхъазырэу щытыгъ. Уахътэр къэмыуцоу макIо, Джэфи илэсищым къехъу ыныбжъ хъугъэ, зыри-шIыгъ, зыкIудыгъ, кIочIэшхоу, пшъэгъо пIэлэубгъу, ыпчанэ псыгъо, шIабэу, рэхъатэу, зы-шIыгъыжыкIызэ, чIым щэзекIо. ТIуми яшэнкIи, акIуачIэкIи, япсэукIэкIи зэдырагъашIт. Адэ «былымьр зиэм фэмьдэмэ хъ-рам» алоба, Тыктым зыдакIорэм Джэф кIошIт, ныкIылыгъэм ычIыпI. ЯщыкIагъэп тыгъужыи цIыфи. Ежъхэр зэфырекъужыкI. Ау ацIтэу щыт зэпышIышIт? Хэта зышIлэрэр апэкIэ къапышIышIыр, къэхъушIыгъ?

ЛЪЭГЪО НЭФ

Р
а
с
с
к
а
з

СЫДИГЪО ТЫГЪЭР КЪЫКЪОКЫШТА?

ДЭГУФ Сэлахьдин

Къат Теуцожь повестым къышцилэтыр темэм ащыш горэм джыри игугу къэтшын. Алыхуклэ Тыкъэм ятэу Къарэм ипхэпшыне къыригъэклырэмэкъамэхэм ядэлунхэу пчыхъэрэ ыдэжъ хьаклэщым ипкэгулэгъухэри, нахъ ныбжыкыла-лохэри къышцэрэутоиштыгъэх. Гушылэклэ зынэмысыхэрэ къагъанэщтыгъэп. Маклэп ныла узитегушылэнэу шылэр?! Зэо мэхъаджэм лэпкып клодыклае ехьулэ, чылэхэр лэпсэклоду тырагъэстыкылы, мэзы, цыфы алоу зэхадзырэл, апэ къифэрэр аукы.

Ицылкыгутом къышцегъэжъагъэу Тыкъэм нарт оредыжхэр икласэх. Нартхэр алыхужьых, шлүм изехьаклох. Пыеу къафыкыкыпэрэм алыгъэ хэлъу пэгъокылы, «машлор цыфмэ къафахы, гъажъоу иныжъым ыхыгъэр къытырахыжы».

Зы лъэхъанэ горэм нартхэр «лыгъэнчъэ гъашлэмрэ алыгъэ зыхэлъ хъадэгъумрэ ахэдэнхэ фаеу зэхъум, «цлэрамыложъу шылэнхэ нахы, алыгъэ зерахъэзэ фэхынхэр» къыхахыгъ.

... «Шылэныгъэр тфэмаклэми, Шытхъуэр къытэрэбэкл. Шыпкыбагъэм тытемыклэу Зэфэныгъэр терэгъоу! Гугъуэр тэрэмышлэ, Гу шъхьафитэу тэрэсэу!..»

Мы оредыжхэр ары ятэ къыригъэлорэ оредмэ ащышъу нахыбэрэ Тыкъэр зэдэлунэу икласагъэр.

Къарэм ымэкъэ гохъэр пшы-нэм къыригъэлорэ оредышъом-рэ адырагъаштэзэ, алыжъ ежыуаклохэр зыдамышлэжъу къы-зэхэдаджэх, мэклэ-маклэу оредышъом зыдагъэсысызэ, уджым хэхъэх... Нартыжхэм яхэгъу къээрэшлэжыгъэу, уджырэр уджэу, нахъ ныбжыкы-клэхэр зыгъэлъатэм хилъсагъэхэу, шылэныгъэр къыбыжъуты-клэу Тыкъэм къышцыхъуштыгъэ нарт оредыжъым едэлүзэ.

Мы пычыгъомклэ Къатым дэгъоу къыдгургъало адыгэмэ яшылаклэ адыгэ хьаклэщым чы-плэххо зерышцубытыштыгъэр. Адыгэ шъолырым кыыхъу-рэ хьугъэ-шлагъэхэр апэрэу зы-шызэхыхыштыгъэр, зышате-гушылэштыгъэхэр хьаклэщыр арыгъэ. Адыгэ оредыжхэм, гыб-зэхэм, тхыдэжхэм, пшысэхэм ктадеклохырэ къэбарыжхэр къызшалауатэштыгъэр ыкли зы-шызэхыхыштыгъэр мы чыплэр ары. Гуклэгъуэр, шлүгъэр, дэхагъэр, алыгъэр, адыгэ шэн-зэхэтыклэхэр, цыфхэм ягугъэ-гушшысэхэр ныбжыкыклэхэм зышызэхашлэ-штыгъэр хьаклэщыр арыгъэ. Ныбжыкыклэхэм хьаклэщыр еджэплэ шъыпкыу, шылэныгъэм фэзыгъэсэхэр институт злү-хыгъэу зэрэщытыгъэр Алыхуклэ Къарэм ихьаклэщ изы пчыхъэклэ авторым тапашхъэ къыригъэу-цон ыльэкыгъэ. Ащ кыгъэлабгъэу Къатыр зэрэсүрэтгышлэ Гепэ-ласэри, зэрэтхэкло чъапхыгъэ-ри. Ар тхыледжэм зэхыри-гъэшшыкылы ыльэкыгъэ.

Зы гушылэуыхыгъэ закьоклэ образыр зыфэдэр тапашхъэ итым фэдэу тигъэлэгъуным, еплыкыкы тэрэз тэри ащ фыти-гъэшшыным пае ишыкыгъэ гушылэхэр къегъотых, шлү ти-гъэлэгъуным е тыгу шигъэ-кыным фытегъэлэсыхыгъэхэу.

Мафкъо Урысый ицылфыгъэ шапхы, илыгъэ мыгухыжъ зы-

нэсырэри зэклэми ашлэ, арын-кли хъун авторым ащ иобраз итгъэклэтыгъэу къызклэмытырэр, илыгъэрэ изеклыаклэрэ афэгъэ-хыгъэу къэбар гори шысэу къызклэмыгъэлэгъуагъэр. Чыплэ зытлү гор нылэп повестым Урысый тызэрэщы-лүклэрэри. Улэгъэ цыкылу горэ зытелым ар зэригъэбыракты-рэм фэдэп Мафкъор. Улэгъэ хылыгъэ телъу, ар ыгушъэфызэ, ядэжъ ежъ-ежырэу шызлэзэ-жышп ис, иныбджэгъухэми ари-мыгъашлэ: «...Ско къушпхъэ фэхыеу цур пхырыкыгъэ. Зэпы-тыгъэ хэтэпты, клэпшэр хэзгъэ-кыгъ...» — ело ащ. Мы гушылэу-хыгъэ закьомклэ Урысый илыгъэ-гушшыгъэ зынэсырэр Къатым къыдгургыгъэуагъ.

Повестыр зэрытхыгъэ бзэр чан, бай, гурылогъошлү, уеджэ зыхъуклэ кын кышпыхъуэрэп. Авторым ыбзэ тлүпшыгъэ, шъхьафитэу егъэлорышлэ. Кыломэ шлоигъор хъазыр зэ-пыт, къызэрилошт шыкыла-амал-хэм алыхъуэрэмэ афэдэп, ыла-пэми къаклифызкылырэл. Игушылэкли, итхакли зэфэдэ. Кызтегушылэрэ хьугъэ-шлагъэр нэм лүпклэу къыклигъэуцон елъэкы.

Ситхыгъэ зышысыгухыштым къасломэ шлоигъу критикэу тилэмэ повестым епалыклэу фырялэр къыралотыкыгъэмэ, авторым яшлугъэ рагъэклин зэралэкыштыгъэр. Узтегушылэ-лэн, зэхэпфын палэклин темэ зэфэшхъафхэр мымаклэу тхы-лым къышылэтыгъэхэу сшло-шы. Узызызэнэкъокъун палэ-кышпчт чыплэхэри хэбгъотэштых.

Гушылэм пае, Алыхуклэ Ты-къэ ишъэрыуаклэ зыфэдэр клэмгеу шэкло хафэу, къэнэкъокъунэу къыфэклауагъэм, ригъэлэгъуным пае, лъэбэкъуишгъэклэ къапэчы-жъэу къэуцугъэ икласэу Та-хъужъ ышхъэшыгу тес клэн-клэм ешъэрыошп реутэхы! Яна-сыпклэ, клалэм иягъэ екыгъэп, ау ащ нэмыкы клэухи фэхъун ыльэкыштыгъэ.

Джыри зы шысэ къэтхын. Алыхуклэ Къарэм игъунэгъу алыжъэу Быгушэатэкъо Хъэнап-цлэу адыгэ куужьым исэу, лүлэр лүгъэнагъэу, тутын ешъозэ блэкыштыгъэм ошлэ-дэмышлэу ешъэрыи лүлэр лүлэтыгъэ! Шып-кыэр плөштмэ, Тыкъэр зэрэпшэ-рыо бэлахыр инэкъокъогъумэ нафэ къафишлыгъ, ау зэрэзе-кылауагъэр гурылогъуаеу шыт. Джары повестым узышызэнэ-къокъун палэклишпчт чыплэхэми уащылүклэу зыкылауагъэр. Тхы-лым еджэхэрэм ар къагуры-лошт, ашлогъэшлэгъонэу еджэн-хэу, рэзэныгы хагъотэнэу къы-сшлошы. Ежъхэм тхылым еплыкылэу фырялэ хьугъэр къы-ралотыкыли дэгъу. Авторым повестым къышцилэтыр темэхэм афэгъэхыгъэу нэмыкы еплы-кыкышлэу шылэнхэ ыльэкышпчт. Еплыкыкы заулэм, зэрэхъу хабзэу, шъыпкыэр къаклэлыклөшт.

Къат Теуцожь непэ ыкылачли, ильэкли, иакылыи зыпкы иты-хэу хьалэлэу ильэпкы фэлажъэ. Арышп, джыри сүрэт дэгъухэм-клэ, тхыгъэ шлагъохэмклэ тигъэгүшлөзэ, ильэпкы фэлажъэ-ным пае, псауныгъэ пытэ илэу, ибын-унагъо лъэхэсэу, илофшлэн рэзэныгъэ хигъуатэзэ, ильэсы-бэрэ къытхэтынэу етэлауалэ.

ХЪАУДЭКЪО Шыхьамыз.

Инэм иуашъо жъогъо жъу-гъэмклэ гъэклэрэклэгъагъэ. Гъун-джэ лъэкыгъаклэм фэдэу ошпо-гур къэргъуагъ. Мазэм изы-бзэу ащ къышцесыштыгъ, инэф шъхьамысэу чылыгъэм къы-лыгъэсыштыгъ. Къушхъэчлэс джынэхэу адыгэ пшъэшпэ да-хэхэмрэ арап пшъашхэхэмрэ якъэбар хэмыкыхэрэм ажэ зэ-тыралхъаным пае зы жъуа-гъоклэ Тхъэр къахаоштыгъ. Арап бзылыфыгъэмэ агъэшла-гъоу ажэ дэмыкы-штыгъэр адыгэ пшъа-шхэмэ ашхъац зэрэ-кыхэр, ямышыкылэу дахэу зызэрагъэпсы-рэр ары.

Гум ишъэф зэклэми ашлэнэу шытэп, ау къушхъэчлэс джынэ-мэ язэнэкъокъу ана-хъэу зыфэгъэхыгъа-гъэр, къандис джэгү афэхъужыгъагъэр хэта Нарт ыгуклэ къыштэштыр, арап пшъашхэу Лейла, хъаумэ егъашли ымы-лэгъугъэ Сэтэная? Хэта теклоштыр?

Мыш дэжыым Лей-лэ ошлэ-дэмышлэу ошпогум елүшашхэу къушхъэчлэс джынэ-мэ зэхыхыгъэ:

— Нарт шлү сельэ-гъуа, сижъогъо лъа-плэхэр? Слэ ылыгъэу сичлыгу ыжъошта, къэдгъэкыгъэ лэжы-гъэр къыздиугъо-и-жышпчта, хъаумэ Сэ-тэнае мыгъом инасып къыхышпчта? Тауштэу ар шъудэхэшпчта? Тэ тыкызэдэхъугъ, сикъэгъагъэ-хэр Нарт ыпашхъэ къышпч-зэлүихыгъэх. Ары, ары, сэры шлү ыльэгъуэрэ. — Клэгупшы-сыхъажи пигъэхъожыгъ. — Сэрымэ шлү ыльэгъуэрэ, ты-зэлүклэ къэс сыда сфэмышлэ-шпъуштымклэ сызкыригъэ-зырэр? Сэ псыхъоу лүрунт лү-шпэ сыкышпчыгъу. Арап бла-нэм ильфыгъэ шъхьаныгъу-пчъм ишлырэм къэс пшэхъо-лэрысхэм ягупшысэу сыдэу-шпэу хымэ хэку игъашлэ пи-гъэклөшпчта? Хъунэу шытмэ шлү-лэгъуныгъэр зезышпчэр псэм сэри сызэришпчтэу? Сэ сыгу пшэхъолэ машлөклэ стыр, си-хэгъэу фэдэу сыгу ины, шлү сэлэгъу. Ары шъхъае, си Тхъэ лъап, сыда сэ лажъэу силэр, Нарт ятэжъ урысхэм бэшпа-гъэу аукыгъэмэ, ильэпкы пэ-клэкыгъэм итарихъ шымы-гъушпшэрэмэ, сэри силэпкы итарихъ сызэрехъэ, сыкыз-шыхъугъэ хэгъэгур схъожьын зыкыфаер? Тауштэу сызэмы-дэжэгъэ бзэм, сызшымыгъозэ лэпкы шэн-хабзэхэм сары-псэушпчта? Инэм ижъуагъохэр, шпъузгъэпшлэнэп, Нарт шлү сэ-лэгъу, ашклэ шыхъат шпукыс-

фэхъу. Ары шъхъае, сыда сшлэштыр, сыдэу хъумэ хэ-гъэгоу сыкызэрыхъагъэр, сянэм фэгъадэрэр лэклиб сшлышпчта, ежъ Нарт зыкли ымылэгъугъэ хэкоу ыгу хэп-клагъэм сыдэклөшпчта?

Шъугу къэжъугъэкыжъ, сижъогъо лъаплэх, Нарт зэрес-логъагъэр:

— Тауштэу, си Нарт лъап, сыпшэнэу уфая? — Къыси-ложыгъагъ:

— Сэтэнае гуашпэр ошлэн фае...

— Ар сэшлэ, — слогъагъэ. — Нарт чэмахъом Сэтэнае ыльэклэплэ фыжхэр зельэгъу-хэм, ихъопсащэ къыфидзи, адыгэ мыжъоу къуладжэм дэ-лым зыхешпчлэм, клэлэ сты-рыр псыр ыгъажъоу къэхъугъ. Мыжъом клалэр хэклиным на-хы нахышлүба тишлүлэгъу-клэ тэр-тэрэу къызфэдгъэхъу-мэ, си Нарт?

— Шлүлэгъуэр сыдигъуи шлүлэгъу, — ылогъагъ Нарт, — адыгэ шлүлэгъуэр зэрэин дэ-дэм пае мыжъом клалэ къы-хэклигъ.

— Сэтэнаеу бэшлагъэу шы-мылэжыым пае Лейлэ огъэста? — Сэтэнае лажъэп ыкли егъашли лэлэштэп, — Нарт шлошхъуныгъэ зэрэфырилэр кыыхэщэу телүнклэзэ джэуап къытыжыгъагъ. — Ар тынэжъ ары, тызэрэгъоижьынэу, зы чыплэ тыхъужьынэу къыта-жэрэр ары.

— Ар умыло, — фэсыдагъэп Нарт. — Сэтэнае сэ сыпэшлы хъуна! Сэ лырэ лырэклэ сышыл, дунаим псаоу сытет, Сэтэнае лорылатэм хэт къэбар нылэп.

Сыгу тефэрэп, сыуджэгъугъэ...

— Нарт шлү зыльэгъуэрэм Сэтэнае сыдэу хъумэ ыуджэ-гъун ыльэкына!

— Сижъогъо хьалэлхэр, лэпылэгъу шпукысфэхъу. Сэ силэгъузэ, мыхъушпчт гъогу къы-ным техъанэу гухэлъ зышлыгъэ Нарт сыдэушпчтэу секлүшпчта, сыд сломэ, сшлэмэ хъушпчта?

Инэм къушхъэчлэс пшъа-шхэхэр псыхъоу лүрунт клэ-дэлүкыштыгъэх. Псыхъопс

псы кыпшлэм ычлэгъ шлүлэгъум зышпфа-гъэклэраклэшпчтыгъ. Зэ-рэллэнэхэм пае ашхъац ыгъэбылырэр ашлүабэу халпэшпчты-гъэх Лейлэ ылогъэм пымылэхэу. Чэщ бзы-хэри тумы хъужы-гъэхэм фэдагъ, псы къыдэзышпчэр шъхъа-лыр зэрилэклэу хэщэ-лүкышпчтыгъ.

Лейлэ игушылэ къы-пидэжыгъэ:

— Сшлэрэп, шлүлэгъоу фэсшлы-гъэм Нарт садэжъ къыфышпчта, хъаумэ лорылатэм хэт Сэтэ-нае зыфигъээшпчта? Кысашпшлү, жъогъо лъаплэхэр, лэшлэгъу-рэ ныкыорэ хъугъэшп Нарт ятэжъхэр яхэку къызыкыжыгъэхэр ащ фэдызым ымылэ-гъугъэ хэкур сэ шлү-лэгъоу къысфырилэм теклошпчта? Шпукы-сэплэ. Хэт силэгъу-гъэми, зыгорэ къысэ-лолэгъуаеу спкыкли, сынгукыи зэклужъэу

сызэхэлъ, спхэкы, сыбгъэхэр, спчанэ зыльэгъоу, ахэр къыз-лэклигъэхъанэ ыльэкышпчтэу сблэлэбыкылэрэ, пкыхъаплэм фэдэу ижырэ лорылатэм хэ-тым лылабэрэр делэба!

Лейлэ дэлугъэ, ау зи зызэ-хемыным, игушылэ къыпидэ-жыгъэ:

— Ары, делэ! Тауштэу хъу-шпчта? Сэ жъалымыгъэу къы-сыхырэр ежъ Нарт ильэпкы жъалымыгъэу къырахыгъэм пигъэушпчта? — Тыгъэм ышы-пэ къыкыопалыгъ. Жъуагъо-хэм зафигъэзагъ. — Кысфэ-жъугъэгу, сижъогъо лъаплэ-хэр, нычэпэ шпүзэрэсымыгъэ-чыягъэр, ау тызгомыкылы-жыпэзэ къысашпшлү: жъа-лымыгъэр тэрэз хъуна? Сыда блэкыгъэм шлугъэу къыты-шпчт, неущ ишыкылагъэр ты-мыгъэцэклэшпчтымэ?

Лейлэ джэуап ыгыотыгъэп. Шлүлэгъу лөфхэр тарихъ лөф-хэм афэдэу жъуагъохэмрэ къушхъэчлэс джынэхэмрэ зэ-хафынхэ альэкышпчтэп.

***

(Иклэух я 6-рэ н. ит.).

ЛЪЭГЪО НЭФ

СЫДИГЪО ТЫГЪЭР КЪЫКЪОКІЫЩТА?

(Я 5-рэ нэКлубгом
кѳыщежѳэ).

Тыгээр мэкIэ-макIээ Рэ-
тэн кяалэм ыкxогуу зэрeпсы-
хыжырымэн еплээу Нарт шы-
тыг. ДажыгумкIэ Абу Дэр-
да кыушххэр зышломыдзeу,
зыгэшIэгxожкэу кэалыагыш-
тыг. Аш ыкxокыплэ лэны-
кxокIэ псыхыу Iурут, блэм
фэдэу зыIуантIээ, кыааджэм
шычэштыг. Псыр кыдэзы-
шырэ зрыхышхом ымакэ
чыжкэIэ кэлуштыг. Нарт аш
пылыгыхэч, игушысыхэр ба-
гэ, чыжкэу нэсыштыг. Зэ-
риложыгэ: «Пулэплэжэмэ
адыгэ Iыхэр ашхынхэр, адыгэ
лымэшгонхэр сыдыгю хан-
шта? Сыдыгюа адыгэ тыгээр
кызыкыокыштыр?» ЕтIанэ
пшгашэм нэрымылэгxоу дэ-
гушылагэ:

— Си Лейла, ар сэ сымылзгургъэ чыгу, сызынэмысыгъэ крүүшхь, кыбестемьпсэгъэ тыг! Арэу зэрэщытзэ спсэ хэтлэгъэх, хэтрэ адыги ыпсэ цышху хугъэх. Зымыушэгтыгъэм икыу зехишлэштэп ежымь, иккэлэхми, кыаклэлыкшоштхэми апэклэлыштху, хызабыр зыфэдэр, зыфэдызр. Узыхэсхэм хымэклэ уалыгытэу уигъашлэ къепхынымин нахь хызаб мэхужа!

Спкбъы Сирием шышшыми,
спсэклэ сыадыг: сэ сыгу ихты-
кырэр сиклалэ ышшэчыныр сфэ-
шылэшутэп. О, Лейла, Адыгэ хэ-
кур урыс хьуггэ, урысмэ аш-

тагъяр джуртмэ тичыгуу аубытыгъэм фэотгадэ, егъашл къалыпхыжын умылэкъыштугу оло. Ау арап бзылфыгъэхэм чэш-zyma-фэклэ адыгэ лэпкъым фэдиз къалфын алъэкъышт. Урыс бзылфыгъэхэри ахэм анахэ фэмыфыхэп...

— Ахэм адэжыа тыздэк Іожынану узыфаер? — Лейл ымактэ кэулугтэ фэдэу Нарт кышыхууг. — Хэкужэ адыгэхэм уазыхэмысыгыэр илэсыбэ хуугтэу уадыгтэу аштэгтэу, нэмыплэ кыгуахыштба? Хэта ахэр езыгтэджагыэхэр, сыда зрагыджагыэхэр? Ащ пае кэмынгану «Сэтэнае кысэджыкынгтэуш, хэкужым сыкложышт» оло. УиныбжыкыІэгтэу зышыбгэкыІагыэр, уишлулэгтэу икэгтэу кызышыз-Іаухыгтэр Іэклыб пшынышт, гушы-Іэклэ гүм хэшытІэгтэу, узшымыгтэу хэкужым бгыээжышты, сысэ закү?

Тыгъэр къэмылЪэгъожьы

зэхьум, Нарт Лейлэ иунэ ыльэ-
ныкьок!э зигъази, нэрымы-
льэгъоу дэгүшы!агъ:

Іотэжы

ЗЫ МАЗЭП, ЗЫ ИЛЪЭСЭПИ...

Фашист техаклохэр Пшызэ шолыыр рафыгэхэшъ, тэ, тикъуаджэ шпысзухэрэм, тишлугожъ. Зэгъунэгъухэм, зэлэхьылхэм, зэблагэхэм тизэхьэхэр нахьыбэ, нахь чэфыгыг ахэлъ хуэгъ. Тэщыхь, тэджжэ гу (кълъбао, лэгуте калаэхэмклэ теишлэ), ордэ къэтэлэ, лүпэкклэ къалорэ къэшэ макъамэхэм адедгъаштэзэ тыккешлэ. Заор оклофэ «Зы мазэл, зы илъэсэпи, мы заор зэо кълыхъ» — Еутых Аскэр илэгэртых ордэу къытлэгкълыхьагэм къызэрэшилшугъгэу, тигуэкъошху Хьалацэхэм адэжъ мафэхэр шыдгъаглошугъгэх. Бзылфыггэхэм мэлъыцр аутэщыгъгэ, аджыштыгъ. Лэпэдэхэр, лэбыдохэр ахьыштыгъгэх, дзэклол-хэм афарэгъэхьыштхэм ахалъхьанхуэ. Тэри, калаэхэм, зэрэтлъэкълэу тишлугагъ къэдгъаглошугъгэ: цы хуэраер къогъумэ акъомылъэдэным тыфасакъы тылалышлугъгэу. Хьакъухьэм натрыф шыдгъэтлпгъэщыгъгэ, клашом тыдагъэклаети, фонарь хэгъэнагъэр дэтлэгъгэу, клэшыгъохэр къетхьыхьыштыгъгэх: мэз мыклэ-къужъ шэгъэ штыгъэхэр, пярэжыке гугъэхэр, агъэтлпгъэнэу натрыф къэццыхьэхэр ... Зыпугъо зыщыхурэм ахэм ялоф лүдгъэ-кълыхьгэ. Пхтэхьхьэ-мыштхьэ штыгъэхэмклэ тцухэр Тотыштыгъгэх. Зыгорэ дэдэ

кыддэхъугъэм фэдэу тызэлугъушIощтыгъ.

Шагъо пльэгъу пшлоигъом-мэ, укытальыпльээн фэягъэ а пльэханым!

Унагъом ибысымгуашэу, зил, Рэмэзанэ, заом кьэтыр, Хьаалэ, пхьэнтлэкъл пшьхаком кьыдэкляуагьи, блэкыхьэрэми зэхаригъэхы шлоигъом фэдэу, ымакъэ лоу джэштыгъ: «Да здравствует товарищ Сталин! Победа будет за нами!..» А гушылэхэр езбырзу зымышлэрэ ашугъум хэгъэгъушхом исыгъэшутын. Зэхэзыхьэрэр эклэ лэгу тытеоштыгъ. Етланэ, кьэ-шэ-уджхэр зытухыхэклэ, ордэкълэоным зеттыштыгъ. «Зы мазэл, зы илхэсэпи, мы заор зэо кыхъ» сатырхэр зыхэт ордэ-ыр зытлущэ кьатлоу кыхэкълы-штыгъ. А пльэханым зальашлэ-штыгъэхэ ордэхэу «Сулико», «Мэшлохъ» («Святаячок») зы-филэхэр кьэтымылоу зы пчы-хэкъ кыхэкълыштыгъэл.

Нэмьцмэ таштэнэм кыпэ-
клэ дгъэбьалгыгэгъэ, члэтлэ-
гъэгъэ тхылахуэ дгъотыжыгъыгъ-
хэм лэ ащытфэштгы, злэгыт-
хыхэзэ, янэклубгъохэм тыкы-
джэштгы. М. Ю. Лермонто-
вым иусэхэр зыдэт тхылахуэ
1941-рэ илгъасым кыдыкыгъэр,
поэтыр зышымылэжыкыр лэ-
шлэгъу зрэхугъэм фэгъэхы-
гъэр, бэрэ зпырытэгъаз. Кав-
каз, черкесхэм (адыгэхэм)

яхьялагэу бэ зэритхыгэр тигуап, тиусаклоклэ тальтыгэ. Поэмэхэу «Аул Бастунджи», «Измаил-бей» зыфэлпощтхэм ащыш сатырхэр езбырэу тшлэ хужькыгэх. КIэрашым ироманэу «Насышым игыгэу» (а лъэхъаным «ШамбуклIэ» заджэ-штыгьэхэр), Пэрэныкъом ипоэмэхэу «Сакъ», «НэклIмаз» зыцлэхэр лъэшэу тиклэсагэх.

Джауштэу пчыхьэхэр реклюклыштгыгэх. Зылгыл заом кьэтэхэм кьаргатгьхьыр тгьгьэхэр загьори кьыздахьыхэтг, кьяджэштгыгэх. А тгьхьэхэм зь гуншьсэх, гуншьсэх шьхьэлэ, апхьырыклыштгыг. Кьыздиклыгьтэ гьум нэмьч-фашист тыха-клохэр рагьтэзыхьажькынхь, ньбжьи ашгьхь кьалэтгьжын амалыэкьгнэу лэпсэклод ашлнхьшг, мамыр шыакьлоу кьызыфэхьугьэхэм, зыхэтгьгьэхэм кьыфагьтэзжкьыннэм зэрэ-клэхьоньсхьэр ары.

Тизэцүкцэхэм, тизэхэхэцхэм
дунaim цыфэу цыпсэхүхэрэр
зэблэгээнхэм, зэкэошынхэм
фэцүлүшхүхэрэ кцлөшхо зэр-
рэшылэр, зы тхыамыкцатгом
зэйкц-зэкэош ышлыгыгэ алы-
хуужхэм уатеклон зэрэмьл-
лэкцлүштыр кыуагашлэ-
штыгэ. Орэдзу кыатцохэрэм а
гүгэм тамэ кыгуагакцлэ-
штыгэ.

Тиунэкъошмэ янэ пчыхэрэ
мызэу, мытлоу шыуштыгъ: «Зы

— Олъэгъу, си Лейлэ дах, сыгу зэрэхэзырэр, сыгу ихтык-кырэр ошлэ. Угу кыгэгэккыжэ хэкужым кыккыжыгъэ адыгэхэм акъоу, усаклоу Шыукы Ахэмэд ылуагъэр: «Сыдэр шыхъафитынгыгъэ бани ылыыккэ ихэку илахэгъу». Сэри ахэм сашыш. Сызшыш лэпкыым зэрэфсэлэклэу сифэлэжэныр кыстэфэ. Ауштэу мыпсээрэр кбуам. Ежэ ихэку фэмылэжыагъэр, фэмэдэгъугъэр хэтэ зыфэдэгъуштыр? Алыгъэ зыхыммыыр сыдушутэу шлу плызэгъушты? Сыдым теу-убытаг, сидах?

Джэуапым ежээ Нарт зы-
зэпалэккым, зэрэмээхэм гу-
лытаг. Абу Дэрба кыушхьэм
Хьэмат кьалэр кыыхьцэу ыпа-
шхьэ кьиуцуаг. Адырабгьуклэ
Хьамид исаугът, арапмэ япе-
лыман исэшхоклэ Хьумис кьа-
лэр кыуыхьумэштыг, Инэм
иуашо жьугагьохэр шызэпэ-
шлэтыштыгэх. Нарт зыулчлэ-
жыгы: «Тихэку тэ тифьмыла-
жкэм, кьэтымыухьумэмэ, хэ-
та ар кытфэзыухьумэштыр?
Шапхьэр шлэгэн фак».

Урамьм кытепалэу Лейлэ шханыгыгунчэ лухыгэм йу-тыг. Чэц мээзгэ дэхаг. Нарт кызырэкюрэр ыльэгуг. Ыш-хэ кыргыгэци, Нарт кылы-лэбаг, ахэр ерагэу зэнэхэу сэам зэрэхыгэ. Мыш дэжым уахытэр кызытеууагэу нэ-гыргитүми кыащыхуг.

— Тыгъуасэ кышыгублагъэу,
си Нарт, сыда садэжь укыыз-
кIэмыкIуагъэр, сэ боу сыккы-
пфэзэшчыгъ, — ыIуагъ Лейлэ.

— Лейлэ, сидунаир оры, ау
сш!апхъэр сш!эн фаеба!

— Ары, Нарт, пшлпхъэр
пшлэн фæе... — Лейлэ къэкIэ-
зэзыгъ.

— О аш сьд хэлүхьэрэ?
— Сыда, Нарт, аш укъыз-
кык! Эүпч! Эрэр? Шү үсэлъэгьү.

ар бэшлагъэ кызыослогъахэр.
Ащ шлокӀэу сыда кыыослонэу
үзыфаер?

— Сызыфаер псэогъу укъыс-
фэхъунышъ, тихэкужъ тызэдэ-
кложынэу ары.

Лейлэ зэхихыгъэм къыри-
Юлэн ымышлэу тІэкІурэ шы-
тыгъэу джэуап къытыжбыгъ:

— Сыпсэм фэзгбадэу, си Нарт лъап! Ош нэмык! сыдэ-
клонэу зыки ситхьэ кыхьа-
гэнэу, ау сэ сиклэхэхэри о
үятэжьхэр зэритэкьухьагэхэм
фэдэу кызгэгэнэхуу сыфаеп,
о угу үзрелэжьырэр синэрэ-
лэгьгузэ, ахэри хьазаб хэсидзэ-
шьуштхэп. Сыкызысхьугьэ
хэгэгүр сыбгынуу симышлэрэ
хэкүм сыклошнуштэп. Сэ си-
хьагырклэ уихэкужэ умыкло-
жышутэу плуагэкли псэогуу
сыкыпфэхьуштэп. Сыда плomé
эшилэ кыккэлъыклон ылэклы-
штэр. Уянэжэ Сэтэнае ыбгьэ-
гу үклэлъыным үклэхьопсэу
сигбашлэ кыбдысхын фаеу
хьушт. Ащ орыкли, зэрэкли зи-
тхьагю халышутэп. Арышп,
утүклэ пшлонигоу уыздежьа-
гээм кло, сэ сыпхэтэгорыс
пшывашэнш, сишылэныгьэ аш
шызгэклошт, сапэклэ кьэтыр
симышлэу сызшымыгьозэ хэ-
күм сыклошнуштэп. Гьогумаф,
си Нарт.

Нарт мазэм инэфкІэ Лейлэ ынэгү кІэплагь. «Опсэу, отхъэг, сылсэ закъу, Тхъэм насыпнышю уешІ», — ыгу шхъаныгъупчъэм кыгулкыжыгь. Мазэм инэф хымылзэгъожы охуфэ Лейлэ Нарт кылаышлагь. КъэкІэззи, кызэхэфэгь.

Алжир.
къ. Аннаба.

(Хэутыным фэзыггэхъазы-
рыггэр Пэнэишгү Сэфэр).

ПЭНЭШЪУ Хьазрэт

нахыжъэу Гъуджыкъо капитанэу Теклоныгэм пэгъокыгъ. Зэо ужым къуаджэм ащ къыгъдхажыкыгъагъэхэм ащыщ. Тэ, кълэ злэгъухэм, ащ ышнахыкълэу Хьахъуратэм, дирижер папкълэу тилагъэм, ишагу хуау днаирэ тфимыкыжъэу къэтэчыхьэшъ тыдэт. Унэм кырахышъ, lushy-lushuxэр кытатых. Зэрэхэгъогу эжжэгъ хьарым зегъшомбгъу.

Клалэхэм узышломыкын
лакьоу зыкътэлэты. Ташгъагъ
щэбыбатэ: «Зы мафэп, зы илэ-
сэпи, мы заор зэо кыхъ...»

Непэ тимэфэк! Тимэфэкы-
шху! Хаплээрэм зы игукъэк!
«Бэлахыр тапэ кьерэк!»

Усэхэр

Сурэт тэшлы...

Сурэт тлэклу-тлэклоу зэхэтэггэуцо.
Чбыг шхуантлн, уци тхьанэм кьытеуцо.
Гбожбышз хэугээ тхьанэхэр тэтхыхбэ.
Тхьэм ибзыгужьбий чбыгышгхьэм тетлыхсхэ.
Ошх маклн тисурэт кьыцетэггэуцхы.
Псы уцогтээ цылыкүмэ тыкдарэцыйшн тэцхы.
Ау тисурэт нахь зэхэтфынэу уфэягг.
Кээггаггэм хэсэу ницэшиггэжьбье тетлыхсхьагг.
Шхьац лужуу шлуцлэр дахэу фызэлтхн,
Тхьыл цылыкүру ынашххэ цызээотхн.
Кээггаггэу тисабый кээзыгуцухьаггэр...
Ар жьыбгээ маклэу тлэклу зыггээлбаггэр...
Гүлэм ухэтэу ланэм кьепкүтэхн,
Тидунай цылыкү зэхэккүтаггэ спсэ хэнхэу.
Умыгулахэу джэуакло о уежьагг...
Сэ иклэрыкүлу дунаир зггалэу эзггэжьагг.

ШЪХЪЭЛЭХЪО МАРИН.

Ныбжыккэ лъэоянэхэр

Шукьыхэлэжьэнэу шукьетэгъэблагъэ

Ныбжыккэмэ ящылэккэ-псэуккэ «Адыгэ макъ» инэклубгъохэм нахьышлюу къащытлотэным фэшл «Ныбжыккэ лъэоянэхэр» ылоу мазэ къэс кыыхэтыгъу-тышт. Иофшлэным, еджэным, гэсэнныгъэм, плуныгъэм, зыгъэпсэфыгъо уахьтэр зэрагъаклорэм, зыныбжэ хэклогатгэхэмрэ ныбжыккэхэмрэ язэфыштыгъыккэхэм, яхэгъэгу шлу альэгъоу клалэхэри, пшгъашгэхэри щылэныгъэм хэцэгъэнхэм, ныбжыккэхэм ягупшысаккэ, культурэм, спортым, фэшгъафхэм яхьылэгъэ тхыгъэхэр «Ныбжыккэ лъэоянэхэм» арыжтэгъотэштых.

Тигъэзетеджэхэр ащ кыхэлэжьэнхэу къетэгъэблагъэх. Редакцием мыщ фэдэ телефонхэмккэ шукьыгъеомэ хъушт: 52-46-43-рэ ыккэ 52-51-84-рэ.

Ялэпкь агъэлъэплэным пэе

Арт-мастерское «Ди Эм Эй»-р зэныбджэгъу нэбгыришэу Накахида Димэ, Беданыккэ Азэмэт ыккэ Брантлэ Мурат зэхашагъ. Ары мастерскоим ауштэу еджэнхэу кызыыхэккыгъэри. Шхьадж ыццэ кызыэрэригъэжэрэ хьарыфхэр зэпагъэуцо-хи, «Ди Эм Эй» хъугъэ. Адыгэгур «кыгъэушчы-нэу», лэпкьыр зэрыгушхоу илэхэр ныбжыккэхэм агъэлъэплэну ары клалэккэхэм пшгъарыль шхьалэу зыфагъэуцужыгъэр. Непэ къадэхъугъэмрэ Иофэу ашлэрэмрэ ташигъэгъозэ-нэу Брантлэ Мурат гушылэгъу тыфэхъугъ.

— Илэс зауэлкэ узэккэ-Гэбэжымэ, Адыгеим хьаккэ-хэр кызыэккэхэм, тикъу-шхьэхэр ядгъэлъэгъуэх, нэмыккэ чыплэхэм ащылэгъэх, — кьелуатэ Муратэ. — Алэгъугъэр агу рихыгъэти, республикэм ехьылэгъэ хьащыпхэм кызыккэлъэ-лүхэм, шлухьафтын афэтшы-нэу дгъотыгъэр бэп. Джащ кышгъэгъэжыгъэу адыгэ та-мыгъэхэр атешыхьагъэу нэ-пэпэлхэр зыщызэгъэгъо-тын плэккышт тучан кы-зэлутхын гухэлэ зыдэтты-гъыгъ.

Зэныбджэгъухэр зыккэ-хьопсыштыгъэхэр къадэ-хъугъэу илэситлугъэу зэдэлэжыккэ. Охьтэ клэккым кыккылоу кыныгъо зэфэ-шхьафхэм апхырыккыгъэх. Иофыр егъэжыгъэ хъуным пэе кьалэу Москва семина-рэу цызэхашэхэрэм ащы-лагъэх, Гэмэ-псымэхэм узэ-радэлэжыккэ зыщыфа-гъэсагъ. Цыккы-цыккыуэ, Гэмылэгъу кьафэхъунэу аштэ-хэрэр агъасэхэзэ, ялоф нахь клэгъэккы хугъэ. Джыдэдэм ныбжыккэ нэбгырипшл ашлэрэ Иофыр якласэу мас-терскоим ццэлэжыккэ.

Гунккыбзэм пылгышт брелоком кышгъэгъэжыгъэу хэушгъафкыгъэу кызы-ккэлэлэжыккэ анэсыжыу ашлэ. Хьащыпхэр шацэ-нэу Къэрэщэ-Щэрджэсым, Адыгэ Республикэм и Пред-ставительствэу кьалэу Мос-ква щылэм иунэ тучан къа-щызэлэуахыгъ. Ахэм анэмы-ккэу Мыекъуапэ тучанитлугъэу ццэлэжыккэ. Зыр урамхэу Со-

ветскэмрэ Жуковскэм ыццэ-ккэ щытымрэ зыщызэлэлэ-хэрэм дэжэ щыт цанлэм ия 2-рэ къат тет, адрэр урам-хэу Спортивнэмрэ Гагари-ным ыццэ кыштымрэ зы-щызэлэлэхэрэм — респу-бликэ стадионым дэжэ —

щыт. Ахэм адыгэ тхыпхэ-хэр зытешыхьагъэ хьащып-хэр ачлэгъотэштых. Шылэ-ныгъэм щыбгъэфедэн плэ-ккыштхэ хьакъу-шыккыгъэр, кьэгыгъэхэр зэрыбгъэуцошт кьошынхэр, гъучым, апчым ахэшлыкыгъэ пкыгъэхэр, ныбжыккэхэм апае футбол-кэхэр, бгырыпхыгъэр, ды-шгъэ Гуданэккэ идыккыгъэ шхьантэхэр ыккэ нэмыккэ-хэр ялэх. Кавказым щыпсэу-рэ лэпкьхэм афэгъэхьыгъэ-хэр зыдэт тхылхэр, адыгэ оредхэр тучанхэм ачлэлэ.

Джырэ уахьтэм Интернет-сайтым дэгъоу Иоф ымышлэ-рэми, апккэ рагъэхъун гу-хэлэ ял. Интернет тучаныр кызыфагъэфедэзэ, адыгэ тхыпхэхэр, тамыгъэхэр зы-тешыхьагъэ хьащыпхэр ащэзэ ашлынэу рахъухэ (зы-шлогъэшлэгъонхэр art.dma зыфилорэ сайтым еплынхэ альэккышт).

— Ящыгъынхэм тетхагъэ-хэр афэтшыгъэ ашлоигъоу ныбжыккэхэр кытфэккы, — ело Брантлэ Мурат. — Ау лэпкэ гушпысаккэр кыдэт-лытэзэ, яшлоигъоныгъэхэр тымыгъэцаккэу кыхэккы. Сыд фэдэрэ лэныккыккэ адыгагъэр зэрэлъэгъотэ-

щтым тыпыл. Джыдэдэм кыныгъохэр кызытэныккы-хэзэ, тилоф нахьышлэ зэрэт-шыштым тыдэлэжыккэ, типо-дукция идэхаккэ, идэгъу-гъэккэ нахьышлэ зэрэхъу-щтым ыуж тит.

Арт-мастерскоим имыза-ккыу, зэныбджэгъухэр кон-цертхэм язэхэцэн дэлэжыккэ. Блэккыгъэ илэсым Москва, нэмыккэ шьолыгъэхэм Кав-казым щыш оредыло ныб-жыккэхэм концертэу къа-щатыгъэмэ клэщаккэ афэ-хъугъэх. Оредусэу, щынаоу Лыбзыу Аслан иконцертэу Москва щыккыуагъэм хэлэ-жыгъэх.

Тилэпкэ итарихэ, итамы-гъэхэр щылэныгъэм хэмыккэ-лэжыккэхэр, кызышхыгъэ-гъэх хэкүр ныбжыккэхэм шлу альэгъуныр ары гупшы-сэ шхьалэу зэныбджэгъу-хэм щылэныгъэм щыпхыра-щырэр.

Сурэтхэм арытхэр: «Ди Эм Эй»-м илофшлэхэм-рэ тучаным телэ нэпэпэл-хэм ащыпхэмрэ.

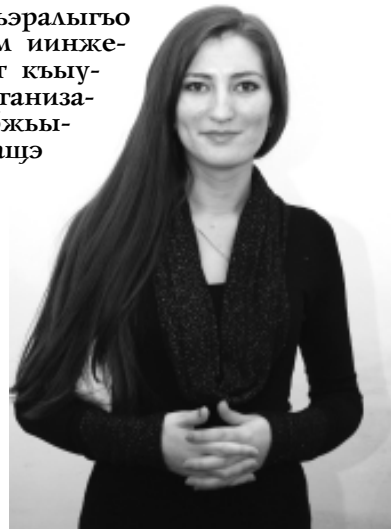
Садэлэпылэныр сипшэарылы

Гоцэккэ Анжелэ Мыекъопэ кьэралыгъо технологическэ университетым иинже-нернэ-экономическэ факультет кыгу-хыгъ. Урысые общественнэ организа-цияе «Единэ Россием» и «Ныбжы-ккэ Гвардиеу» АР-м щылэм ипащэ игуадз.

— Университетым сызгъэгъэхэм, цыф гэшлэгъонхэм сарихьы-лагъ, — кьелуатэ Анжелэ. — Сы-зышгъеджэгъэ факультетым идека-нэу Беданыккэ Къэпалан ишлуа-гъэккэ ныбжыккэхэр щылэныгъэм пытэу нахь хэуцонхэ зэралэккы-щыт кызыгурылуагъ. Джащ фэ-дэу университетым Олеся Слю-саревам нэлусэ сыщыфэхъугъ. Ащ ыпккэ кыккыккэ «Ныбжыккэ Гвардием» сыхэхьагъ.

Анжелэ «Ныбжыккэ Гварди-ем» илофшлэн нахь чанэу хэлэ-жыккэхэрэм ащыш. Илэсы 3-м кы-ккылоу опыт гъэнэфагъэ илэ хъугъэ. Джыдэдэм организацием ипащэ зэригуадзэм имызаккыу, АР-м и Кьэралыгъо Совет — Хасэм епхы-гъэу лэжыккэ Ныбжыккэ парла-ментым социальнэ политикэмккэ икомитет итхьамат. Илэсныккыом зыдэлэжыккэ Иофгъохэри ри-хъухьагъэх. Ахэр сэкъатныгъэ ыккэ гъот маккэ зилэ цыфхэр со-циальнэу кьэушхьагъэнхэм, еджаккэхэр патриотхэу плугъэн-хэм, сабыи ибэхэр зыщылыгъ унэ-хэм ныбжыккэхэм аналэ атырагъэ-тынхэм пэе Иофхьабзэхэр зэрэ-зэхаштхэм афэгъэхьыгъэх.

Гоцэккэ Анжелэ адыгэ пшгъа-шгъэхэр нахьыбэу политикэм хэцэгъэнхэм, лэпкэ шэн-хьабзэм афэгъэсэгъэнхэм пылэ. Республи-кэм ищылэныгъэ чанэу ныбжы-ккэхэр хэлэжыккэхэм, я XXI-рэ лэшлэгъум «ицыф» диштэнхэм

пэе бзэ зэфэшхьафхэр ашлэу, кьэралыгъохэм ящылэккэ-псэуккэ щыгуагъэхэу, гэсэнныгъэ ялэу, ягу-хэлэшылхэр щылэныгъэм щы-пхырашын альэккэу плугъэнхэ фаеу елэытэ.

Лэжыккыным зыккышчыгъоты зышлоигъо ныбжыккэхэр «Ныб-жыккэ Гвардием» гъусэ фэхъунхэ альэккышт, Иофшлэпэм щыжэх. Ахэр урамхэу Краснооктябрьскэм-рэ Крестыанскэмрэ зыщызэлэлэ-хэрэм дэжэ щыт унэм ия 104-рэ кабинет члэсых.

Анжелэ щысэ фэхъугъэхэм ыккэ щылэныгъэм зышлуагъэ кы-щызэгъэккыгъэхэм «тхьашгъэгъэ-псэу» ареложыккэ. Анахьэу кьахе-гъэщы янэжыу Бырсыр Тэмэрэ. Ащ плуныгъэу кыритыгъэм ыккэ гушхьа байныгъэу кыхылахьа-гъэм лэжыу рыраз.

Сурэтым итыр: Гоцэккэ Анжел.

Еплыккэу фырялэр

Илэс кэс мэзаем и 14-р шлу зэрэлэгъухэрэм (День Свято-го Валентина) я Мафэу хэгъэуэфыккы, ныбжыккэхэм яшлугъэуныгъэ кызылотыккыгъэ гушылэхэр якласэхэм афагъэхьыккэ. Шлулэгъуныгъэм и Мафэ тамыгъэу фэхъугъэр гу плыжыккэ исурэт ары. Мы мафэр хэгъэу пчъагъэм ащыхагъэуэфыккы, бэшагъэп ар Урысыеми цагъэмэфккы зыхъугъэр. Лэпкэ зэфэшхьафхэм афэдэу ар адыгэхэм кьахэхьагъ.

Апшэрэ гэсэ-ныгъэ зыщызэра-гъэотыгъэр еджашлэу республикэм ит-хэм мы мафэм ехъулэу пчыхьэзэ-хьахэр ялагъэх. Къа-лэм ишхаккэхэм кьэгъэ-лэгъон зэфэшхьафхэр ащы-зэхашагъэх. Шхьахыгъэу къа-лотэн альэккэ шлулэгъуныгъэр зы-фэдэр? Шлулэгъуныгъэм еплы-ккэу фырялэр сыд фэда? Шылэ, щымыла ар? Сыдэуштэу ащ уасэ фашыра? Ащ фэдэ упчлэхэм яджэуап зэдгъашлэ тшлоигъоу ныб-жыккэхэм гушылэгъу тафэхъугъ.

Зулим, илэс 25-рэ ыныбжы:

— Шлулэгъуныгъэр щылэу сэлгытэ. Бэмышлэу унагъо сыхьа-гъэш, сгъэхьэккэ згъэуэфыгъэ: уишхьагъэу шлу плэгъоу, цы-хьэ зэфэшлэу, узэрэлэгъу ушылэ зыхъуккэ, джашыгъум шлулэ-гуныгъэр зыфэдэри нахьышлюу кыбгъурэлэ. Шлулэгъуныгъэм ылапсэр кьэбзэгъ, ащ теклоны-гъэ уегъэшлэ.

Бэл, илэс 21-рэ ыныбжы: — Шылэ шлулэгъуныгъэр. Ары цыфыр щызыгъалэрэр. Усаккэ

ыккэ композитор цлэрылуабэ шлу-лэгъуныгъэм фэ-усагъ. Синыбджэ-гъухэм аперэ шлу-лэгъум кыздыхы-гъэ гуахьом насып хэ-зыгъотагъэхэри ахэтых.

Щылэныгъэм кызыэрэщы-нафэрэмккэ, шлулэгъур «машло», нахьыбэм ар гукъэккыжыу цы-фым кыфэнэ.

Марыет, илэс 35-рэ ыныбжы: — Шлулэгъуныгъэр — ахьшэ уилэу, уисабый псаумэ ары. Шлу умылэгъуштыгъэри ащ дэжыккэ плэгъужыккышт. Шылэккэ-псэуккэ дэгъу уимылэмэ, уишлулэгъу кьэб-зэ дахэ псынклэу клэдыжыккышт. Ахэр уиныбжыккэхэм иккыу зэхашлэхэрэп, гъашлэм кызди-хьырэ зэхоккыныгъэхэм ащ фэдэ гупшысаккэ уагъэшлэ.

Ислам, ныбжы илэ, ежыккэ нахьыккэ пшгъашгъэр шлу ылэ-гъугъ:

— «Шлу плэгъурэм машлом удыпэхьагъ» ало. Ар шпыккэ. Шлу слэгъугъэ пшгъашгъэм фэ-сымышлэн щылэп. Сишылэны-гъэ ар еспхыгъэу «жы кыры-сэщэ».

Льэпкь гупшысэмрэ льэхъанымрэ

ИОРДАНИЕМ ИТЕЛЕВИДЕНИЕ ИАДЫГЭ КЪЭТЫНХЭР

СурэтышпI-модельер цIэрылоу, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо шIуафтын къызыфагъэ-шIошагъэу СтIашгъу Юрэ Интернетым сайт къызэрэуахыгъэм тигъэзетеджэхэр шIыдгъэ-гъозагъэх. Спутник телевидениемкIэ дунэе къэбархэм яплъын ылъэкIын амал джыгрэб-лагъэ ащ илэ хъугъэ.

— Мыекъуапэ шIыпсэурэ Иляс ыпхъоу Ордэн Людмилэ ишIу-шIагъэ гъэзетеджэмэ язгъашIэ сшIоигъу, — къеIуатэ СтIашгъу Юрэ. — Мафэм телефонкIэ къыс-фытеохи, спутник телевидение-мкIэ къэтынхэм сIаплъыным фэшI антеннэр сфагъэуцугъ.

— **Сыд фэдэ канала нахъыбэрэмкIэ узэплъырэр?**

— СыгукIэ нахъ сызэфэщэгъэ къэтынхэм сIаплъы. Ахэр културэм, искусствэм, тарихым, шэн-хабзэхэм ныбжьыкIэхэр афэгъэ-сэгъэнхэм, нэмыкIэхэм афэгъэ-хыгъэх.

— **Иорданием ителекътэынхэм шIогъэшIэгъонэу узэрэплъырэр Адыгэ Республикэм инаорднэ артистэу ПэрныкIо Чэтибэ къысIуагъ.**

— Спутник телевидением иамалхэм сэ икIоу сащыгуагъэп — каналэу узэплъын плъэкIышIтыр бэ. Иорданием ителекътэынхэм сшIогъэшIэгъонэу къахэзгъэщыгъэр экраныр «зэрэкъабзэр», хъакIэ

уиIэмэ е уишIагъэ къыбгосми рэхъатэу уеплъын зэрэплъэкIырэр ары. Културэмрэ искусствэмрэ яхъылIэгъэ къэтынхэр зэгъэп-шэцIхэр сшIэрэп. Гум кIео тэ тителеэкрэнхэр «зэрэушIоигъэхэр».

— **Шысэ къытфэхъба.**

— Тиансамблэ цIэрылохуэ «Нал-мэсым», «Исламыем» афэгъэ-хыгъэ къэтынхэр зымгуасэ шIуIэп. Тыркуем шIызэхашIэгъэ адыгэ къэшыкIо ансамблэри гум къегушIыкIы. Иорданием ителеканал къыгъэлажэхэрэм США-м, Грецием, Италием, нэмыкIэхэм шIаплъых, адыгэхэр дунаим

нахъышIоу ша-шIэнхэмкIэ ар IэубытышIу.

— **Адыгабзэ-кIэ къэтынхэр Иорданием шIы-зэхашIагъэхэу, мафэм чэцми уяплъын плъэ-кIышIтэуи къэ-бархэр зэхэтэ-хых.**

— Ары. Адыга-бзэкIэ къэтынхэр макIох. Адыгабзэм изэгъэшIэн фэгъэхыгъэ сыхъат-хэри шIуагъэ къы-тэу зэхашIэ. Мулыт-фильмэхэр кIэлэ-цIыкIумэ апае къагъэлажэх.

— **Юр, дэгъум гъунэ илэпышIэ, сиунцIэхэр лъы-сэгъэкIуатэх. Иорданием ителеканал иадыгэ къэтынхэм тапэкIэ нахъ игъэкIотыгъэу ахэллагъо шIоигъом къы-тегушIэба.**

— Адыгэ културэр дунаим тет цIыфмэ нахъышIоу ашIэным фэшI спутник телевидением амалышIухэр илэх. «Лъэпкь културэм хъалэлэу узэрэфлажкIэрэм пае» къысалуи, спутник телевидениеи сиунэ къысфырашагъ. Ащ пае Ордэн Людмилэ лъэшэу сы-фэраз. Дэхэгъэм лъэпкьыр фэгъ-гъэсэнным пае адыгэ унагъо пэпчэ спутник телевидение илэнкIэ дэгъу.

Иордан телевидением къэтынхэр кIэу ипрограммэ хигъэхъанхэ фае. АщкIэ лъэпкь културэм, тарихым язэгъэшIэн зыгу фэшагъэхэм яшIуагъэ къагъэкIон алъэкIышIт. Видеофильмэхэр тырахыхэзэ спут-ник телевидение зилэхэм алы-гъэлэсынхэ фае.

— **Иорданием адыгэу исмэ ящыIакIэ телевизорым къе-гъэллагъа?**

— Иорданием ипачыхъэ иухъумакохэр адыгэх. Тилъэпкь шIуашIэ ащыгъэу къулыкIур зэ-рахъырэр, ящыIэкIэ-псэукIэ зы-фэдэр адыгабзэкIэ къаIуатэ. Ахэр хэкум ичIыгу къыфэзэщых. ТищыIакIэ зэрагъашIэ ашIоигъу.

— **Адыгэ Республикэм, Къэ-бэртэ-Бэлъкъарым, Къэрэцзе-Шэрджэсым ятеатрэхэм яспектаклэхэм, концертхэм, нэмыкIэхэм яхъылIэгъэ къэ-тынхэр Иордан телевидение-м Iэклагъэхъанхэу тэгугъэ. 2014-рэ илэсым Олимпиадэ джэгунхэу Шыагъэ шIоигъом якультура программэ тызэрэ-хэлэжъэщытым непэ зыфэд-гъэхъабырын фае.**

— Сэри ащ ехъылIэгъэ адыгэ шIуашIэхэр, лъэпкь тамыгъэхэр, дышIгъэ хэдыкIыныхэр сшIышIых. ТелевизорымкIэ ахэр дунаим шIыз-гъэлэжгъунхэм сыпылIышIт.

— **УигухэлъышIухэр Тхэм къыбдегъэхъух.**

— Тхъауегъэпсэу.

Сурэтым итыр: СтIашгъу Юр.

Зэкъошныгъэм игъогухэмкIэ

Б. Натхъор Адыгеим къэкIошт

Европэм футболымкIэ и Лигэ хэлэжъэрэ командэхэр мы мафэхэм зэдешIэх. Израиль икомандэу «Хапоэлым-рэ» Урысыем ичемпионэу «Рубинрэ» бэмышIэу зэIуагъэх. «Хапоэлым» ифутболистэу Натхъо Бибарс зэIуагъэу ахэлэжъагъ.

Натхъо Бибарс адыгэ кIал, къуа-джэу Кфар-Камэ къышIуагъ. Урысыем икомандэ анахъ лъэш-мэ ащышIэу «Рубиным» ар ра-гъэблэгъагъ. Мы илэс ешIэгъум Натхъо Бибарс «Рубин» хэтэу

Урысыем футболымкIэ изэнэкIо-къу хэлэжъэнэу зегъэхъабыры. Уры-сыем игражданствэ Б. Натхъом ышIтэ зэрэшIоигъоми тышIыгуа-зэшI, инеушэр мафэ къыры-кIоштми тегушIысэ. Урысыем ихэшыпыкIыгъэ футбол командэ Натхъо Бибарс ашIтэнэу, илэсы-бэрэ тигъэгупшIонэу фэгъэло.

Б. Натхъом адыгабзэр дэгъоу ешIэ. «Рубин» зэгъэпыныгъэ зэрэдишIыгъэм лыпытэу Адыгэ Республикэм къэкIонэу зегъэ-хъабыры. Къеблагъ адыгэ чIыгум, Бибарс!

Атлетикэ онтэгъур

Джамбэчые ныбжьыкIэхэм тагъэгъушIо

Адыгэ Республикэм атлетикэ онтэгъумкIэ изэнэкIокъухэу Мыекъуапэ шIыIуагъэхэм 1995-рэ илэсым ыкIи ащ ыуж къэхъугъэ кIалэхэр ахэлэжъагъэх. 2011-рэ илэсым Къыблэ шIо-лырым испартакиадэу шIы-шIуагъэм хэлэжъэнхэм фэшI ба-тыр ныбжьыкIэхэм яухъабыры-ныгъэ зэхэцIакомэ ауплъэкIу.

Атлетикэ онтэгъумкIэ АР-м и СДЮСШОР идиректорэу, РСФСР-м изаслуженнэ тренерэу Хъуажэ Мэдждэ анахъэу ыналэ зыгыри-гъэтыгъэр ныбжьыкIэхэм ясэна-ушIыгъэ къызэIуахынымкIэ тренер-кIэлэегъаджэхэр Iэпылэгъу афэ-хъунхэр ары. Джырэ уахътэ кIалэмэ акIуачIэ хагъэхъон, тех-никэм ылъэныкIокIэ нахъышIоу Iоф зыдашIэжыным фаеу Хъуажэ Мэдждэ елыгъэ.

Яонтэгъугъэ елыгыгъэу апэрэ чIыплэхэр къыдзыхыгъэхэр нэг-гырэ 11 мэхъух. БеданыкIо Ти-мур, ШхончбэшIэ Руслан, ДышгъэкI Налбий, Хъэтэмэ Айде-мыр — Джамбэчые шIышIых, Хъу-рым Темеыркъанрэ ХъапэкIэ Хъа-лимэрэ хъатыгъужыкIуаех, Ар-тур Кочконян, Ситэ Заур, Долэ Аслан — Штурбинэм зышагъа-сэ, Дмитрий Дудкэрэ Дмитрий Бабичрэ Мыекъуапэ цIэпсэху.

Джамбэчые тренер-кIэлэе-гъаджэу Iоф шIызышIэрэ Чэмбэху Анзор ыгъэсэрэ кIалэхэм сэна-ушIыгъэу ахэлъымкIи ягуеты-ныгъэкIи батыр ныбжьыкIэхэм къахэщых. Къоджэ спортсменхэм Урысыем ичемпионхэр шIэхэу къахэкIынкIи пшIэхэцIтэп.

Баскетбол. Апшээрэ купыр

Воронеж щытшIуахыгъ, Курскэ...

«Воронеж-СКИФ» Воронеж — «Динамо» Мыекъуапэ — 106:80.

Мэзаем и 24-м Воронеж щызэдешIагъэх.

ТелефонкIэ кIатыгъ. «Дина-мэ» итренер шIхъалэу, Адыгэ Республикэм изаслуженнэ трене-рэу Андрей Синельниковым къызэриIуагъэмкIэ, Воронеж ико-мандэ зэнэкIокIум апэрэ чIыплэр

Мэзаем и 25-м Воронеж щызэдешIагъэх.

ЗэIуагъэу зыхышIтыр къэ-шIэгъошIугъэп. Хъурджанэм Iэгуаор изыдзэрэр ыпэ ишIэу, очко пчъагъэу яIэр зэфэдизэу зэп къызэрэхэкIыгъэр. Аужырэ такти-кIи 10-м Воронеж ибаскетбо-листхэр нахъ псынклэу ешIагъэх, хъагъэм Iэгуаор зэкIалыкIоу ра-дзэуи хъугъэ.

щиIыгъ, суперлигэм зэрэхъа-шIтым фэбанэ. Бысымхэр нахъ дэгъоу ешIагъэх, яфшIуашIэу текIоныгъэр къыдахыгъ.

ЯтIонэрэ зэIуагъэу

«Воронеж-СКИФ» — «Дина-мо» — 89:77.

Мыекъопэ «Динамэр» я 4-рэ чIыплэм шIы, финалым хэхъашI-хэм ащышI хъуным фэбанэ.

Мэзаем и 27 — 28-м «Дина-мэр» Курскэ щешIэшт. Апшээрэ купэу «А»-м зэнэкIокIухэр гъэт-хатэм и 31-м шIаухышIтых, фи-налым хэфагъэхэр шIхъафэу зэдешIэштых.

НэкIубгъом итхэр зыгъэхъабырыгъэр ЕМТИЛЪ Нурбий.